

EIS SPROOCH

erausgi vun der Actioun Lëtzebuergesch

Nr.4 / Nei Folleg / XIII. Jor / 1973 / Präis 40 Fr.

Wat dran as:

Dicks:	De Blannen Teis	1
Rinnen Heng:	E Käppche vum Blannen Teis	2
Klees Henri:	Kiewerlek komm ! — Maikäfer flieg ! ?	4
Virun 30 Joër:		
C. W.:	D'Schéisserei vun Heischent	7
Milmeister Jean:	Engem Bouf vu Veiane séng »Krichsmemoiren«	12
Berrens Jos.:	Aus dem K.Z. erëm	17
Clement Chrétien:	Am Wäschbur (Zeechnong: Guy Michels)	18
Schwab Franz:	100 Jor öffentleche Persounentransport an der Stad Lëtzebuerg	19
Faber Péiter:	E Spill mat Wierder	20
Klose Flëpp:	Allerlee Spréch verdréit	21
* * *	Siwebiirgesch — Lëtzebuergesch	22
Kartheiser René:	Op der Kämpéngsplaz	24
.... tz:	D'Moritat vum Schéppestill	25
Krier Antoine:	E Stéck aus der Usprooch, an der Châmbër, éischt Sëtzong	26
Rinnen Heng:	Et wor virun ...	27
Rinnen Heng:	Notizen	28
Roth Lex:	Integratioun	29
* * *	D'Äntwerte vun der Sait 20	30
Roth Lex:	Den Iesel mam Helljebild	30
* * *	Nei Bicher	31

Im Jahre tausend achthundert vier und zwanzig, den Neunzehnten Tag des Monats October, um zwei Uhr des Morgens, sind vor uns Dominique Gloden Erster Beamter des Civilstandes der Gemeinde von Eis, Kanton von Sargunne, im Groß-Herzogthum Luxemburg, erschienen Matthias Sart, Würgermeister alt sechzig Jahre, Lebentum und Würgermeister, von Eis und Joseph Schauer Lebentum alt sechzig Jahre, Lebentum und Würgermeister, welche in dieser Gemeinde wohnhaft sind. Diese haben uns erklärt, daß Matthias Schauer, gebürtig alt sechzig Jahre, Würgermeister zu Eis zu Grevenmacher im Groß-Herzogthum Luxemburg, offenbar im Würgermeister Barbara Kremer, gebürtig aus Würgermeister zu Würgermeister Eis um sechzig Uhr des Morgens verschieden ist am sechzigsten Tag in dem Hause N°. sechzig -Gasse; gegenwärtigen Alt, nachdem er ihnen vorher und Schauer alt sechzig Würgermeister gestorben ist Matthias Schauer D. Gloden

Dicks:

De Blannen Teis

Opus 49

Ech zéien uechter d'Land erëm
Mat ménger Fra am Arem;
D'Leit kennen all méng fréilech Stëmm,
An 't kränkt mech kee Gendarem
Ech hu fir jiddereen eng Weis.
Gestëmmt as ëmmerfort méng Gei.
Juchhei !
Ech sin de blannen Teis.

Wann ech an enger Uertschaft sin,
Dat braucht keen auszetrommen;
D'Leit gläich op allen Dire stin,
An d'Kanner ëm mech kommen
Well jidderee verhält méng Weis *)
An alles schwätzt vu ménger Gei.
Juchhei !
Ech sin de blannen Teis.

Op kenger Houchzäit wor nach Freed,
Wann ech nët drop gesongen;
Op kenger Kiirmes, wäit a breet,
Gët ouni mech gesprongen;
Well alles laacht fir jidder Weis,
An alles danzt no ménger Gei.
Juchhei !
Ech sin de blannen Teis.

A wär ech nu kee Musikant,
Da misst ech heesche gon;
Ech kann esou, d'Fra mat der Hand,
Mech brav erdurech schlön,
Mäi Gléck, dat as eng lëschtég Weis,
Méng Rente sin a ménger Gei.
Juchhei !
Ech sin de blannen Teis.

*) Gesammelt Wirker vum Dicks: well alles laacht fir jidder Weis

... dat sin déi blannst vun allen,
déi guer nët wëlle kucken

(M. Rodange)

Rinnen Heng:

E Käppche vum Blannen Teis

D'Post huet den 29. Abrëll 1974, mat aneren Tîmbren, e Käppche vum Blannen Teis erausgin. De Käppche gouf no engem Bild gemaacht, dat am Staatsmüsee versuergt gët. En as gutt geroden a grad esou as och d'Enveloppe, déi d'Tîmbrefederatioun derfir bruecht huet.

'T as schéin, datt d'Post dat gemaacht huet, wat d'Actioun Lëtzebuergesch hir zjor virgeschloen hat. D'Post soll dofir och merci gesot kréien. Mat deem Käppchen as un e aarme, klenge Spillmann erënnert gin, dee mat sénger Gei zu däer Zäit d'Leit amëséiert huet an dee vum Dicks mat engem Gedicht en Denkmal gesat krut. De Käppche koum bal genee op den 127. Gebuurtsdag vum Blannen Teis eraus, well en as den 30. Abrëll 1747 zu Gréiwemaacher gebuer. Mir wëssen dat esou gutt duurch de Leon *Senninger*, deen sech viru bal fofzeg Jor drugin huet, fir emol nozesichen an eppes Geneës iwwer den Teis gewuer ze gin. Sâi Virwëtz gouf gestëppelt duurch dem Nik. Welter sâi Buch, deen de Blannen Teis als Mathias Gelhausen zu Eech stierwe gelooss hat. De Leon Senninger huet dann du erausfond, datt en nët géif *Mathias Gelhausen* heeschen an och nët mat der »Mimi Gréit« ueter d'Land gezunn as, mä datt et e *Mathias Schou* wor, deen den 18. Oktober 1824 zu Eech, am Haus Nummer 60, gestuerwen as, a 77 Jor al wor. Am Stierfakt steet en hätt 80 Jor.

Déi zwéin Zeie wäerde wuel nët gewosst hun, wéi al datt e wir, a soten alt esou 80 Jor. — Séng Fra huet Barbara *Kremer* geheescht.

De Blannen Teis wor bekannt, méi wéi aner esou Spilleit odder Palotterten, wéi se déi Geiepitteren nach alt nannten, well soss wir sécher keng Notiz vu séngem Doud an d'»Luxemburger Wochenblatt« (samschdes, den 23. Oktober 1824) komm, an deer et heescht:

— Der Nestor unserer ambulirenden Dorf-Musikanten, Herr Theis (vulgo der blanne Theis genannt) ist verflossenen Sonntag, den 17. d. zu Eich mit Tode abgegangen. Seine Nachlassenschaft an Musikalien soll unbedeutend seyn.

(Den Zeitungsschreier méngt sécher en hätt sech Theis geschriwwen.) Hie wor also »quelqu'un«, e Star géif een haut soen. Soss hätt dach keen eppes vun him an d'Zeidong gesat.

Wéi as et nu komm, datt e laange Joren e Gelhausen soll gewiescht sin? Do as eng Verwiesslong dru schold. Et gouf nach e blanne Spillmann zu Gréiwemaacher an deen huet *J o h a n n Gelhausen* geheescht. Vun deem (a vum Teis) erzielt de Jos. Faber an der »Obermoselzeitung« vum 18.4.1929. De Johann Gelhausen as de 17. Abrëll 1811 gebuer, gouf zu 37 Jor bestuet (den 8. Februar 1849) mat Häspronksgréit, wor Schouschter, konnt schreiwen, an as de 25. November 1874 gestuerwen. Vun deem woussten déi al Leit nach 1929 zu Maacher z'erzielen, genannt hun si en »de blanne Pully«. Hie wor nët blann op d'Welt komm, wéi den Teis, e gouf dat méi spéit, an dunn as e wuel eréischt mat sénger »Mimi Gréit« op d'Kiirmesse spille gaang. En hätt eng Gei mat nëmmen enger Seet gehat, de blannen Teis — 't gesäit een et um Käppchen — hat eng mat véier Seten. (Wéi den Teis déi mat sénger krëppleger Hand spille konnt freet een sech.) Well mer derbäi sin, de blanne Pully huet séng Virstellung ugefaang: »Gréidel, da komm«, d'Ouverture wor d'Lidd: »t as mäin Hemechtsland, 't as mäin deiert Land, 't as mäin deiert Lëtzeborger Land«. Wéi séng Fra dout war, si as de 7. November 1867 gestuerwen, huet en ee vu sénge Jonge matgehall, deen d'Leit de Kazepulli genannt hun. De Kazepulli as nët al gin, en as 1896 mat 42 Jor gestuerwen. De Blannen Teis wor de »Star« ënner de Spillmänner. A Stolz hat en op séng Musek,

well e soll gesot hun: „Wann ech nèt Musikant wir, da misst ech heesche gon.” (Bal datselwecht gët vum blanne Pully behaupt, deen um Doudsbett vu séngem Jong gesot hätt: „Wann éise Batti elo sein Gei nèt hätt, da misst en heesche gon.”) Wien et nu wiirlech erop gin huet, da's egal; et as schéi fond Vum Blannen Teis huet et laang geheescht hien hätt säi gudder Ruff kritt, well en och Lëtzebuerger Gedichter a Lidder gemaacht hätt. De Leon *Senninger* as deer Saach och op de Grond gaang, an en huet misse feststellen, datt dat nèt de Fall wir. Wéi sollt et och, wann „Seine Nachlassenschaft an Musikalien unbedeutend” as.

D'Lidder an d'Liddercher, d'Spréch an d'Spréhelcher sin nèt vun him. Hie sollt jo d'Lidd »Zu Arel op der Knippchen« gemaacht hun, de Leon *Senninger* beweist, dass dat nèt esou as, hien hëlt un, datt de Blannen Teis et dacks gespillt huet; vum Sproch: „wann dat nèt gutt fir d'Wandlais as, da wéisst ech gär (da weess der Däiwel) wat besser as” (sou sollt de Blannen Teis gedicht hun, wéi Maacher 1822 verbrannt as) weess de Leon *Senninger* nees ze soen, datt dee Sproch och anere Spilleit a Spaassvullen nogesot gët. Eent Gedicht, »De Rot«, mengt de Leon *Senninger*, kënnt vum Teis sin. — Nun 't wäerd alt mat him a mat dene Lidder gewiescht sin, wéi mat all dene Lidder, déi gespillt a gesonge si gin éier de Radio, jo éier d'Grammophoner do waren. Da gouf dacks gesot — a wie vun dene méi Ale wéisst dat haut nèt méi? —: Dat as dem Néckel säint, hien huet dat ëmmer gesongen. No Jore wor et dann dacks esou, wéi wann den Néckel d'Lidd gemaacht an erfond hätt. Sou och mam Teis. Den Teis huet et vun anere Spillmänner héieren, fir séng Leit z'amësieren vläicht e puer Versen erfond a bäigesat, op lëtzebuergesch, an da wor den Teis **de Mann**, deen d'ganz Lidd, Wierder a Weis gemaacht hat.

Hei denkt een un de Litti, ee vun dene bekannte Kiirmes- a Maartsänger aus der Stad. Heescht et nèt haut nach: Dat as e

Lidd vum Litti. Mä dann huet de Litti nèt méi mat de Wierder an der Weis ze din ewéi soss een. — A wien erënnert sech nach un déi zwéi Sänger vun Esch-Uelzecht, déi esou an den drësseger Joren op de Mäert ueter d'Land Lidder mat Lëtzebuerger Wierder op bekannt Weisen a Schlageren om Maart virgesongen a verkaaft hun?

Vun engem Lidd, dat de Blannen Teis vill gesonge soll hun, geet Rieds an enger Seeche vum Hexendanz beim Hougeriicht zu Eschduerf *):

Warum sollen wir denn nicht lustig sein?
Himmel und Erde ist unser!

Ist Himmel und Erde unser nicht

So sind wir Gottes Kinder nicht.

Wir loben den Herrn und benedeien.

Et misst een nach ernimmen, datt d'Bild vum Blannen Teis 1851 vum J.-P. Schou, Staatsbeamten, an de Musée geschenkt gouf, den Dicks hat en derzou bruecht fir dat ze man.

Mat deem Käppchen huet eis Post un e Mann erënnert, vun deem haut nach jidderen eppes Klengs weess, sief et duurch dem Dicks säi Gedicht oder duurch d'Bild am Nik. Welter séngem Schoulbuch. A sollt en och näischt gedicht a geraimt hun, en huet de Leit awer alt e puer frou Stonne gemaacht — an da's och vill.

*) (N. Gredt, Sagenschatz Nr. 896.)

Quellen (fir all déi, déi méi genee Bescheed wëlle wëssen):

Léon *Senninger*: De blannen Theis. Jong-Hemecht. 4. J. 1929—1930. S. 187—191

Léon *Senninger*: Noch einmal »De blannen Theis«. Harmonie Municipale, Grevenmacher. 125 ans. 1959. S. 45—59 (mat enger Foto vum Gebuurtsakt, Text vum Stierfakt, Gesuch un d'Spëdol vu Gréiwemaacher, fir gehollef ze kréien).

Jos. *Faber*: Blannen Theis — Blanne Pully. Harmonie Municipale, Grevenmacher. 125 ans, 1959. S. 137—140

P. S. An der Nummer 3 hu mer e fatzege Bock geschoss. Mir hun op der Sait 5 geschriwwen: 100 Joër. *Virun honnert Joër as de Blannen Teis zu Eech gestuerwen.* — *Dat misst heeschen: Virun honnertföfzeg Joër...* — Virun 100 Joër as de *Blanne Pully* gestuerwen. — Do gesäit ee wéi e Mëssel entsteet!

Kiewerlek komm!

Maikäfer flieg!?

All Lëtzebuerger, deen an onse Lëtzebuerger Dixonär kuckt, as fir unzufänken emol ganz paff, wann e gesäit, wivill vun dene Wierder, di hei opgezielt gin, hien eintlech guer nët kennt; e soll sech tréischten, d'Leit, di deen Dixonär zesummesetzen, léieren dër vill och éréischt an den Aarbechtssätzunge kennen. Dat as an anere Länner, wou Dixonären ausgeschafft gin, jhust d'selwecht. Lo stin awer an den Dixonären an eisem esou gutt, oder esou schlecht wi an aneren, muenech Wierder esou do, wi wa jidderee se géng jidderzäit gebrauchen oder awer wéinstens verstön. Muenechmol steet wuel bei engem Wuert, datt et vereelt as, oder nëmmen nach vu ganz ale Baueren oder Stieds gebraucht gët. Bei enger Parti Wierder steet och alt emol derbäi, wéi se an dene verschiddene Géigenden an Uertschaften nach heifir soën. Mir gin awer ni gewuer, ob di eenzel Wierder an dene verschiddenen Uertschaften vun alle Leiden, grouss a kleng, al a jonk, gebraucht oder och nëmme verstane gin.

Mondaartopnamen, di vu fréier an di vun haut, di vum Dixonär an déi vum *Bruch*; a vun denen, di de *Bruch* ergänzen a verbessere wellen, riichten sech bal ëmmer un di eelste Leit vun enger Uertschaft. Dee Vocabulaire, dee mer vun dene Leit ophuelen, muss awer nach laang nët dee sin, deen irdeng eng Kéier, méngetwegen an hirer Kannerzäit vun alle Leit an deem Duerf geschwat oder verstan gin as; ganz sécher gouf et och du schon Ënnerscheder an engem an deem selwechten Duerf; wann och muenecht Duerf vläicht méi isoléiert loug a méi eng »intakt« Sprooch behalen huet ewéi en anert. Mir missen eintlech wëssen, wéi wäit, wéi laang a wéi dack di eenzel »Gewährsleit« vun doheem fort waren. Bis elo hu mer nach kee geneet Bild iwwer di nei Sproochverhältnësser, di duerch d'demographesch Beweunge vun dene leschte Jorzéngte geschafe gouwen. 'T as haut ewell schwéier, wann nët esoguer onméiglech, fir en einigermoossen zouverlässegt Bild vun enger Uertsmondaart vun deemools ze kréien; souvill

gutt Bomiën a Bopiën krite mer nët méi zesummen. Wann et nu schon Ënnerscheder gët, haaptsächlech am Wuertschaz wuelverstan, vun engem Duerf zum aneren, vun engem Alter zum aneren, vun engem Beruff zum aneren, vun enger Situatioun zur anerer verschidden, wéi wëlle mer dann haut nach erausfannen, wi d'Leit viru fofzeg a méi Jore geschwat hun. 'T kënnt een natiirlech och nach iwwer den Notzen an de Wäert vun esou Recherche streiden. 'T gët sécher sproochlech Etüden ze maachen, déi hiren Opwand un Zäit a Kraaft éischer kënnte rechtfertegen.

Wa mer eppes weider iwwer de Fonctionnement an de Changement vun eiser Sprooch, iwwer den Aschlag vu frieme Wierder asw. wëllte gewuer gin, misste mer soziolinguistesch Enquête man; awer dofir brauche mer nach e bësschen Zäit.

Wa mer eenzel Wierder, wi z.B. »Päiperlek«, »Kiewerlek«, »Gehaansquénkelchen« asw. (am Dixonär vun 1950 ff. noschloen) da fällt op, datt ënner dese Stéchwierder, nieft denen ëmmer eng ganz Rutsch Synonymen opgezielt gin, verschidden aner Nimm, di längstens »Lëtzebuerger« Wierder sin, wi »Maikäfer«, »Glühwürmchen« ... entweder felen, oder et steet emol, wi ënner »Schmetterling« derbäi et wir eng Lokalvariant (Rouspert). Vu »Maikäfer« gët séier op »Kiewerlek« verweisen, well »Maikäfer« as nëmmen als »Einsprengsel« ze verstön.

Mir wollten emol probéieren, ob et nët méiglech wär, gewuer ze gin, wivill vun enger Parti Wierder vu Schoulkanner aus der Gemeng Lëtzebuerg eintlech nach gebraucht gin.

Am Ufank vum Joër 1973 hu mer an 28 Klassen (5. a 6. Schouljor, Jongen a Medercher) e Froëbou mat folgenden däitsche Wierder verdeelt: »Eidechse, Ameise, Glühwürmchen, Hummel, Maikäfer, Marienkäfer, Eichhörnchen, Igel, Schmetterling, Wespe, Bienenstachel, Löwenzahn, Hagbutte, Pilz, Tannenzapfen, Knicker«.

D'Joffer oder de Schoulmeeschter kruten e Pak Questionnären, si sollten d'Wierder eng Kéier mat de Kanner duerchgon, se eventuell ëmschreiwien oder och Biller weisen, op kee Fall awer de Lëtzebuerger Numm soën. Dräi Päck mat Äntwerte konnte mer fir dës Aarbecht nët verwäerten, well d'Nimm waren all »richteg«; hei hat d'Léierpersoun e bësschen zevill suggéiert oder d'Froëbéi suguer mat heem gin. Zwee aner Päk hu mer nët erëm kritt. Op dem Frobou sollt och jiddereen, nët säin Numm ugin, ma soën, ob et e Jong oder e Meedche wir, säin Alter (di meescht tëscht 10 an 12 Jor), wou e gebuer, zënter wéini en an der Gemeng, zënter wéini am Land wunnt, wou säi Papp a wou séng Mamm gebuer as.

Mir hun ons Froëbéi um Fetschenhaff, zu Belair, zu Bouneweg, am Stadgronn, am Rolléngergronn, um Weimeschhaff, op der Gare, am Pafendall, am Hellege Geesch, am Neiduerf, zu Dummeldéng, zu Hollerech, Weimeschkiirch, Märel, Gaasperech, Eech a Clausen, um Zens (Cents) an an der Millebaach ausgefëllt kritt (iwwer 500 Äntwerten).

Fir »Eidechs« gouf néierens en anere wi den héidäitsche Numm genannt.

»Ameise« heescht zu 58% »Se(ech)omes« oder »Jejomes«; soss awer och op Lëtzebuergergesch »Ameise«.

E »Maikäfer« as nëmmen zou 9% e Kiewerlek, iwwer 80% nennen dat Déier »Maikäfer«, vereenzelter och emol »Meekäfer«.

»Marienkäfer« heescht bei denen allermeeschten »Hemels- oder Himmelsdéieren«.

»Hummel« a »Wespe« hu mer viirsichtshalber bei dëser Auswäertong ewechgelooss, 't schéngt, wi wann nët ëmmer klor gewiescht wär, wat gemengt war. De »Brommeler« an »d'Harespel« an esougouer »d'Bei« hun awer un Terrain verluer.

E »Kaweechelchen« as bei denen allermeeschten e Kaweechelche bliwwen, héch-

stens Auslänner, di nach nët laang am Land sin, son »Eichhörnchen«.

En »Igel« heescht och esou op Lëtzebuergergesch, ganz siele seet ee »Kéisécker« oder »Däreldeier«.

Fir ronn 80% as e »Päiperlek« e Päiperlek, e puer soë »Pimpampel«, vereenzelter »Papillon«, eng Parti, tëscht 12% a 15%, »Schmetterling«.

Fir »Bienenstachel« gët »Beiestachel oder -stéchel« oder och »Pick vun enger Bei« gesot.

»D'Pissblumm« huet sech mat am beschte gehalen, hei and do seet ee »Bettseeschesch-(zalot)«; ganz rar heescht di Blumm »Löwenzahn«.

Fir »Hagebutte« gët et je no Quartier, ganz grouss Ënnerscheder. Am Hellege Geesch, um Zens (Cents), zu Bouneweg an an der Stroosbuergerstrooss kenne se entweder keen Numm oder si son »Hagebutte« (10 bis 15%). A Clausen, am Stadgronn, am Rolléngergronn, zu Märel an an der Millebaach so se bal all »Spackelter« oder »Mullebutzen«.

»Pilzen« heesche bei dene meeschte »Champignons«; vereenzelt awer ach »Pilzen«.

»Tannenzapfen« heeschen och esou op Lëtzebuergergesch; héchsten emol nach »Dännenzap(f)en«; zweemol gouf »Dillendapp« gesot.

Fir »Knicker« son d'Kanner haut an der ganzer Stad »Jhicken«, an engem Hallefkrees ëm d'Stad (Clausen, Pafendall, Weimeschhaff, Weimeschkiirch, Millebaach a Rolléngergronn) awer och »Agaën«, vereenzelt gët nach »Wäck« oder »Bommen«, zweemol »Bueteren« gesot.

Tëscht Jongen a Meedercher (24 vun denen 28 ware gemëschte Klassen) gouf am Gebrauch vun denen eenzelne Wierder kaum en Ënnerschied festgestallt. Vlächst son d'Meedercher éischer »Je-omes« oder »Se-omes«

a manner »Seechomes«; mä mir hun déi Beleger nët extra duerophins ausgerechent, 't as éischter eng Impressioun.

Auslännesch Kanner, di 6 a méi Joër hei am Land sin, kennen ze soën all »Kaweechelchen, Päiperlek, Pissblumm a Jhicken«; Kanner, di nach nët esou laang am Land sin nenne bal nëmmen deen héidäitschen Numm, deen se aus de Liesbicher kennen.

Bei de Lëtzebuurger Kanner spillt de Gebuurtuert vun den Eltere fir muenech Nimm eng Roll, awer si as onerwaart kleng. 'T misst een di Enquête elo vläicht op aner Uertschaften ausdehnen, fir nach méi genee ze gesinn, wéi d'Entwécklong gaang as a wéi se wahrscheinlech viru geet.

'T misst een awer och op enger Rei Plaze kënnen d'Géigeprouf maachen: kucke wat fir al Lëtzebuurger Nimm bekannt sin oder awer verstan gin. Mir hun et bis elo eréischt an enger Klass probéiert, ons Resultater gouwen nëmmen nach bestätegt. 'T as eng aner Saach derbäi klor gin, an duerno missten all déi kucken, di al Lëtzebuurger Nimm wëllen erhalen oder nei aféieren. Ënner »Kéisécker« konnt kee Kand méi sech eppes virstellen, mä awer ënner »Däreldeier«; och ënner »Blosblumm, Liichtméck, Liichtwuurm, Meedéier a Brommeler«, di se nët kannt hun, hu se geroden.

Fir nach eng Kéier zesummenzefaassen, an onsem Dictionär misst gesot gin, datt haut bei de Stater Kanner »Gehaansquénkelcher, Kiewerlécken, Brommeler (?), Harespelen(?)« sou wäit ausgestuerwe sin, datt et kaum nach »Mullebutzen« a »Spackelter« gët.

Datt et »Eidechsen, Glühwürmchen, Igelen, Maikäfer« an och ewell »Ameisen« a vereenzelt »Schmetterlinge« gët.

Datt eng Parti Wieder all Chance hun, sech nach eng Zäit — ze halen: »Kaweechelchen, Päiperlek, Hemels- oder Himmelsdéierchen, Champignon«; »d'Jhicken« schéngen sech esouguer nach virun ze verbreden an »d'Wäck, d'Agaën an d'Bommen« ze verdrécken.

Henri Klees

.

Do sin eng Mass Déierenimm ganz an de Vergiess komm an duurch däitsch Ausdréck ersat gin. Vill Leit soen: eng »Ringelnatter«, een »Igel«, ee »Salamander«, eng »Eidechs« a schéngen nit ze wëssen, datt et dofir richtig al lëtzebuergesch Ausdréck gët: een Onk (Ringelnatter), ee Kéisécker (Igel), een Ëllem (Salamander), een Ebes (Eidechse).

Mat den Nimm vun de Planzen as et nët besser . . . Wivill Leit soen haut »Lila« oder »Flieder«, wou et op lëtzebuergesch heescht »Neelchesblumm«. Fir d'»Herbstzeitlose« gët et esouguer véier Ausdréck: Guckucksär, Koupanz, Koutut an Uuchteblumm. Déi meescht kennen nët een dervun . . .

'T gët haut scho Leit, déi soen, et wir »schwil« amplaz »schmeier« oder »dompech« an déi vu »Rauhreif« schwätzen, wéi wa mer dat schéint Wuert »Bromee« nit hätten.

(C.H. — D'Hemecht. 13. Januar 1945, Nr. 16 — *Fir eis Sprooch méi räich ze maachen.*)

Virun 30 Joër:

D'Schéisserei vun Heischent

(Eng Geschitten aus deem leschte Krich. — Persounen gi keng genannt, wou e Virnumm gebraucht gët, as et dee richtegen.)

Et war ufanks Karschnatz; fir méi genä ze sin »Heischterdag«, sou wéi et déi Zäit nach allënenn am Eislek fir d'Heischter Kiirmes geheescht huet.

'T war Kiirmesméindeg, den 2. August 1943. Eng aremséileg Kiirmes wuel, mä nët aneschter an och nët manner wéi soss iwwerall, well d'Preisen, am Krich, all Danz a Musek verbueden haten. Et war du schon di véiert esou, an de Krich war nach ëmmer nët gedo ! Jo, et huet bal ausgesinn wéi wann en nët richtig aus Plaze mi kéim, wéi wann e mol stall sting fir Otem ze schäffen. Da gouf et iewer Amenter, wou et engem virkoum, wéi wann eppes Grousses an der Weech wir, eppes wat stënterlech Wach kënn schafen, datt et zu engem Enn ging. Dat war op d'manst eis Hofféchen ! Mä da war et ërem, datt ee gemengt huet dee Krich krit a kréich keen Enn !

Mir woussten, d'Zäit war géint ës. Iwwerall am Lann hat d'Gëschtappo der Resistenz ue-reg zougesat, am Minett an anerwäerts, bal hei, bal do. Sou war et och dem Alli gaang, engem Universitätsstudent aus der Géigend ëm Klierf. De Papp war scho méi laang dout, an d'Mamm huet mat sénge jéngere Gesëchter (Brudder a Schwëster) de Baue-rebetrib virugefouert, sou gutt et gung. Hie war der Gëschtappo nach nälech entkomm, jhust datt se fréi mueres den Haff wollten ëmsetzen. Vu Roserei hu se säi Brudder géint d'Mauer gestallt, wéi wa s'en op der Dot wëllten erschëissen, an hu wiirklech lénks a rechts nieft dee jonge Borscht Re-volvereschëss an d'Mauer gin. Se wollte par force hun, datt en hinne seet wou säi Bruder wär.

Mir hun den Alli vu virdrun nët kannt; hie war äis vermëttelt gin. Kuraasch hat hie fir hirer zéng, an iewel war e virsiichteg an ëmmer um Kiwiff. — Déi Begrëffer »virsiich-

teg« an »onvirsiichteg« waren déi Zäit schwéier auserneen ze halen. Well dacks war dat Verkéiert scho räseg ënnerwee, éi dat Guedst eléischt dru geduecht huet sech vum Siess ze hiewen ! An dene verdrieften Zäite war et och alt wéi 't ëmmer war: Dat Gero-dent as dat Bescht ! — Ëm déi Mooss ware mir, méng Bridder an ech, mam Alli eens gin, datt hie sich nët sollt verstoppt halen. D'Leit am Duerf sollten d'Menong kréien, hie wir e Schoulkomerod vu mir, deen an »Ënnescht Kuljes« zu Besuch wär, sou wéi dat dack de Fall war. Eisen Alter war deem nët entgéint, an ausgemäter Saach, huet d'ganzt Duerf »den Alli« fir dat goë gelooss. Hie war en zolitte, kräftege Borscht, dee sech bei der Feldaarbecht wosst unzeleën, an och soss den Duerfleit mol e frëndlecht Wuert gegonnt huet. Jidderee wollt direkt erausfond hun, datt hie »vum Bauer« wär — an dat war an hiren Aë ganzeg vill !

Mir selwer waren e bëssen houfreg op den Alli. Hie war e puer Mol iwwer d'Demar-kationslinn no Südfrankräich gefuer, mä nët fir Pléséier, et kann een zielen ! — Un-zegesinn huet hien sech an eisem Haus voller erwuesse Leit (Papp a Mamm, eng Mattant, véier Jongen an e Meedchen) wuel a sécher gespiirt. An deer Hickedt vu Leit konnt een d'Gefill hun nët méi weider opzefalen ! Zu deer grousser Famill huet awer och nach den Hari gehéiert, e Jong vun engem No-peschduerf, dee bei äis verstoppt war. Aner »Jongen« si komm a gaang, mä den Hari war scho bal e Stéck vum Haus. Um ie-weschte Späicher hat e säi Schloflär mat en-gem Zougank vun der Scheier aus. An der Bakes, Stall a Scheier gouf et vëllechen ze din an ze koschteren. Wann en emol ge-bruckt an deeglang nët geschwat huet, wousste mër, datt en et mat Stäen och alt schwéier hat.

Et war, wéi gesot, Kiirmesméindeg, a wéi meeschtens ëm déi Joreszäit, schéint Sum-merwieder. D'Fruuchtstécker stunge schon zeideg op deen dréchné Bänn ze liichten, an

di wäissgekällekt éislécker Dierfer luchen alt doruechter an der Sonn ze bréien. Et war sou stëllen, sou roueg, et ging ee bal soën, verhuele roueg. War et schold, datt mer keng Beschäftegong haten a méisseg waren?

Mat Momenter gouf een dees ongemällege Gefill nët lass, et sting enzwou een ës heemlech nozekucken. — D'Jongen an denen Dierfer souze fest an hire Stoppen; keen huet bujhéiert. Mer hate jidderengem et ageschäerft a ware streng doran: Keng Waff! Se haten sech op hire Kapp ze verlossen an op soss näischt ze stolséieren; en eenzelne sollt nët aus Liichtfank all di aner an d'Gefor bréngen!

Sou wéi et scho sonndes eis Gewunnecht war, gung ech och deen Owend mam Alli an eng vun denen zwou eenzege Wirtschaften, déi allebéid uewen am Duerf luchen. An deem klenge Sall, lénkserhand vun der Wiirtstuf, souze Leit, an och di zwéi preisesch Gendaarmen, an hire gréngelzechen Uniformen, souzen do bei engem Patt »Algérischen«, deen esou viouelech war wéi Lousaift. War et, datt en hinnen iewel geschmaacht huet, or war et nëmmen, fir d'Zäit ërem ze bréngen, well se wëlles hate gläichens der Dag op Turni ze fueren. Ëm zwou Auer nuets souzen se nach do a gungen nët an d'Bett. Se koumen ni méi dërzou!

Op der Kichekuemer, wou mir zwéin an engem Bett geschlof hun, stéisst den Alli mech mueres fréi an d'Säit: „Héier, lauschter! 'T schwätzt een donidden! 'T as eppes geschitt!“ Mir, dat néidegst Gezei un an Trap erof! De Mëllechmann war scho fort. Séng Nouvell: Di zwéi preisesch Gendaarme sin de muere fréi am »Ale Bësch« (tëscht Eschdurf an Heiscent) erschoss gin! Wéi a weider wouss en nët ze soen. Mir dong et een Ament leed fir di béid, bei dene mer eléischt en etlech Stonne virdrun an der Wirtschaft souzen. Mä 't war nëmmen eng éischt Gedank, déi gläich iwwerdubbelt gouf vun deer ängschtlicher Fro: Wat gët elo? Wat

ënnerhuelen d'Preisen? — Mir hun u Geisele geduecht.

Kuurz duerno koum ee vun eise Leit vun uewen aus dem Duerf ës rapportéieren, et wiren Deserteuren déi di Saach ugestiwwelt hätten, an 't wier och ee vun dene leie blif. Domat wouste mer nët, waren et »eiser« oder soss wellécher? — Ëm halwer Muerge passéiert e groë preisesche Sträifewon d'Maartplaz: Achtung, Achtung... wer Volksschädlingen... Volksverrätern Unterschlupf gewährt... wird mit dem Tode bestraft! — Sou schro deen Opruff och war, en hat fir äis eppes Guddes. Et hat den Ushäin, datt d'Preise nët blannemännches gingen zougräifen fir d'Wourécht gewuer ze gin!

Duerophën hu mer an eiser Stuff mam Alli berotschlout, apaarti wat hien uging. Fir den Hari war nëmmen eent méiglech. Wann et sollt brenzleg gin, géif en sech a sénger Stopp ënnerm Stréikoup an der Scheier verkauchen. Déi Stopp huet ës zimlech sécher geschingt. Mä mam Alli war et anescht! Hie war fräi am Duerf op an zougang, an et wir elo nët gutt, wann e mat engem Coup ging verschwannen. Dat kënnt dësem or deem e Soupçon gin. Fir den Ament huet eng Zwëscheléisong äis dat Bescht geschingt, a si gläich nomëttes, an deer entgéintgesater Richtong, wou dat geschitt war, an d'Fruucht gefuer. D'Fruucht war nët ääschlech zeideg, mä wuerop et ukoum: D'Fruuchtstéck luch alt laascht e jongen Dännebësch! Do hätt den Alli all Moment kënnen ongesi verschwannen, an dene sëlliche Louhecken erof an de Sauerdall.

Grad datt mer fir dohë baust dem Duerf waren, gouf et bei der Gendaarmerie, um allerieweschten Enn vum Duerf, op der Haaptstrooss e grousséchen Opzock. Kami-ôë voll preisesch Zaldoten aus enger Tréierer Kasär sin ukomm. Enger drësseg Gëschtapomänner mat Polizeihënn stunge parat, an de Gëschtappochef Hartmann aus der Stad

huet eng Usprooch gehal a sänge Leit Instruktioune gin fir eng grouss ugeluegte Razzia. — Vun deem allem hate mir an der Fruucht näischt héiren a gesinn. Wéi mer d'Fruuchtstéck zu Nuecht erofhaten, an es och weider näischt an d'Wier koum, si mer op heem zou gang. Méng Bridder sin um Fruuchtbänner der Landstrooss no gefuer; den Alli an ech sin duurch »d'Aech«, e verstuelene Wee mat enger maanshéijer Ho dërlaascht, op heem zou gang.

Wéi mer do an d'ënnescht Duerf erakoumen, as deen Ament e preiseschen Zaldot, dee wuel op Poste stung, ofmarjhéiert an erop an d'Duerf geschréckt! Dat muss es wéi Zréckmuppes virkomm sin, well nom Nuechtiessen, knaps de Läffel aus dem Monn, sot den Alli: „T as nach Kiirmes! Wéi wir et, wa mer »een huele« gingen!? Den éischten Ament koum dat mer e bèsse rëskéiert vir, mä, fir nët manner Kuraasch ze weisen, war ech d'accord.

Du si mer dann erop an d'Duerf geschréckt. 'T war schmeier, an däischter schon; et sollt e Wieder gin. Mer hu kee Wuert geschwat an d'Oure gespëtzt no alle Säiten hën. Kee Mënsch war baust der Dir; näischt huet sech geréiert. — Wéi mer nach en etlech Schrëck vun der Wirtschaft ewech waren, huet et eng Kéier do dërníeft an der Däischtert gekléckt: En Zaldot op Posten hat säi Gewier entséichert! — Mäin éischte Gedank as: Dee Preiss soll gewuer gin, datt mir Kënneger sin! Ech trieden e Schrack op d'Säit níeft d'Viischtdir a mache wat kaum e Friemen ënner denen Emstänn mécht! — De Preiss geet virun. Wéi mer am Hausgank, éi een an d'Wirtschaft kënnt, d'Viischtdir hanner es zoumaachen, héire mer vu bannen e Gedäisch wéi vun engem Beieschwarem! Dat steet es näischt Guddes un, mä mer kënnen nët méi zréck. Ech drécken d'Klensch vun der Dir fir an de Café — d'Dir geet op: D'ganz Wiirstuff sëtzt voller Preisen an Uniform! Wéi am Dram gi mer duurch d'Mëtt vun deem langleche Raum bis uewen

hën, wou di jong Wiirtsfra hannerem Comptoir steet. Um ronnen Dësch virdru gesin ech mäin eelste Brudder mat nach en etlech Borschten aus dem Duerf. Ech soën huerteg eppes Frëndleches zur Wiirtsfra an zéien iwwerdeems, un deem eenzegen Dësch deen do nach fräi as, e Stull eraus, fir datt den Alli mam Réck zu der Stuff ze sëtze kënnt. Ech setze mech géint d'Wand op d'Bänk vis-à-vis a gesinn den Alli an d'Gesicht: Et as wäiss wéi en Duch! Ech soën nees eppes zur Wiirtsfra, déi ganz frëndlech lount a kucken eng Kéier ganz genëschelt an de Raum.

Um ronnen Dësch níeft der Cafésdir sëtzt eng extra Zort vun Uniforméierten déi an engem Stéck op äis kucken an es stänneg am A hun! Op deen Dësch hën wou mäi Brudder sëtzt, soën ech haart, datt d'ganzt Stuff et kann héiren: „T as sou dompeg dobaussen, et wäerd wuel e Wieder gin!“! Dat huet gedingt! Ech rëskéieren en zwete Bléck erof zur Dir. Se hu sech gi mat Kucken a schwätzen elo.

Dunn eléischt huelen ech an uecht wat fir eng schro Zort dat as. Se si vun der Sonn verbrannt wéi Wëller an hun eng Kuck wéi Strauchmäerder. An sou Uniformen hat ech nach nimools gesinn. (Spéider goufe mer gewuer, datt dat SS waren, déi eeriicht vum Balkan koumen; Spezialiste souzesoen, am Partisanekrich.) Den Alli muss a méngem Gesicht gelies hun, datt hanner séngem Réck sech d'Situatioun gebessert hat. E krut rëm Faarf an d'Baken, huet geschwat a, fir d'éischt mol eng Kéier iwwer d'Schëller gelusst. Un allen Dëscher hun d'Zaldote sech ënnerhal an hirem Jargon, a keen huet vun äis méi Notiz geholl. Op engem vun denen Dëscher as dunn daitlech dat Wuurt »Partisanen« gefall!

Géint Hallefnuecht, nodeem di schro Gesellen níeft der Dir sech bis op e puer gehuewen haten, si mir och gaang. Mer hate laang op deen Ament gegammst. Dobausse war et schwarzdäischter gin, an 't huet schon an

der Luucht gegrommelt. An der Kichen do-heem souz d'Mamm un enger Kachecht Gromperen ze schielen, deer et e Koup huet misse si fir déi siwe Mannsleit am Kascht. Si huet näischt gesot a näischt gefrot, se war wuel voller Suerg ëm hir véier Jongen.

Mäin eelste Brudder war äis aus der Wirtschaft um Fouss nokomm a wollt hun, datt mer eng Fouer Lou am Haff nach mat Stréi sollten decken. Déi stung krautdréchen do fäerdeg geluede fir deen aneren Dag op de Waggo geliwwert ze gin. Den Hari stung, nach e Krack méi bleech wéi soss, eng wëllen Decken ënnorm Arem, matzen an der Kichen ze waarden. Hie sollt déi Nuecht nët am Haus, mä um Louschapp am Haff verbréngen. Mir hu gemengt, et vir vläicht besser esou, well 't wéisst een nët, wat nach an der Nuecht kënt virkommen ! Ech sot du nach grad zu méngem Brudder hie sollt op d'Viischtdirgouen a sech ëmsinn, ob d'Luucht och propper wär. Wéi en eraus op d'Schwell trëtt, erbléckt en, e puer Schréck dernieft, am »Kiirféchswée« (tëscht eisem Hausgiewel an dem Kiirfecht) e preiseschen Zaldot, deen do Poste steet !

Den Alli huet déi Nuecht keen Aan zougedou. Baussen as de Preiss an engem Stéck mat sänge schwéire Stiwelen hen an hier postéléiert. Et hat den Uschäin, datt se eist Haus absëns gingen iwwerwaachen ! Kaum entompt, sin ech erëm erwächt. Du hun ech fir d'éischt gespiirt, datt et mech am Hals ging wiirgen. Wéi wann ee, mat engem Drot, mer d'Guurgel wëllt zouzéien. Dat war d'Angst ! (Spéider krute mer wäis, datt déi Nuetswuecht nët op eist Haus geménzt war, mä op de Kiirfent dernieft. Am Partisanekrich soll et alt virkomm sin, datt sech wellécher op de Kiirfënter an de stenge Griewer verstoppt hätten.)

Deen aneren Dag, op Mëttwochs, war e Bild an der Zeitong vun deem doudege Lëtzebuerger Jong, dee bei deer Schéisserei ëmkomm war. Driwwer stung gefrot: Wer

kennt den Toten ? — Mir ware mëttlerweil gewuer gin, wien deen Doudege war, an och wéi déi Affär sech ongeféier zougedroen hat: Déi zwéi preisesch Gendaarme musse geschwënn duerno, datt se nach bei äis am Café souzen, mat hire Wëloën op d'Tour gefuer sin. Hannerem »Ale Bësch«, wou d'Eschduerferstrooss riichtaus iwwer d'Glécht féiert, gesäit ee lénkerhand vun der Strooss a scho vu wäitem, e klengen Dännebësch, jhust op deer Plaz wou d'Strooss eng liicht Béigt no lénks mécht, en ale Fouerwee awer, an der Richtong vun der Strooss, riichtvirun op Eschduerf geet. Op deem verluerenen Dräieck, tëscht der Strooss an deem Wee steet e Maufel Louheck. Op déi aner Säit vum Wee stéisst eng laang Rei vu Räzdannen, déi laascht eng Hädèche queesch iwwer d'Glécht steet. Wéi eng Nuebelschnouer verbënnt se déi verschotert Parti Bësch um fräie Feld mat deem groussche Komplex vu Louhecken bis wäit erof an de Sauerdall.

Di zwéi Gendaarme, op hire Wëloën, hate wuel vu wäitem schon, hanner deer Barrière vun Dannen eppes an uecht geholl, wat hinnen ëm déi fréi Mueresstonn nët liwwreg virkum. Wéi wann näischt wär, si se op hire Wëloë virugejabelt; mä wéi se bis tëscht denen zwéi Bëschelcher waren, hu se sech nieft d'Wëloën an de Stroossegruef geworf, d'Gewier am Uschlag ! Ee vun denen dräi Lëtzebuerger Jongen, deen e Revolver am Grapp hat, krut e Kappschoss a war op der Plaz dout. Iwwerdeems wäerden di aner iwwer d'Strooss eriwuer an den Dännebëschelchen gerannt sin, fir de Preisen an de Réck ze kommen. (Se kënne kaum scho virdrun an deem Bëschelche gestan hun, well e war geschnät a souzesoen duursiichteg.) Egal wéi et war, ee vun de Gendaarme kritt den Doudschoss, deen aneren e Schoss an de Läif a lääft, e gudden halwe Kilometer wäit, queesch duurch d'Feld bis an »Dickeschbur«. Do gët en, sou séier et geet, an déi eenzeg Holzgas-Kamionett gelueden, déi nach am Duerf as, a fort mat em

an d’Klinik op Ettelbréck. Well nët grad en Dokter zur Hand as, geet d’Rees da weider fir an d’Echer Klinik. De Preiss, dee schlëmm geblutt huet, as op deem Transport gestuerwen. Wéi et schingt konnt en nach soën, säi Komerod hätt »als éischte« geschoss.

Nodeem mer woussten, datt wéinstens kee vun »eise Jongen« mat deer Schéisserei ze din hätt, war den Dag awer nach nët zu Enn, ouni eng weider Oprou! Owes kënnt ee vun eise Leit a péckt an eiser Stuff eng Nouvell aus, datt mer vu Schreck ës eeriicht op e Stull néierloossen. Verschidden Heischer Jongen, déi mer a Sécherheet woussten, waren heemlech op d’Kiirmes komm a souzen lo dohäm bei hire Leit, wéi an enger Mausfal! Hir Eltre woussten sech kee Rot méi an hun all Helleg am Himmel ugeruff.

D’Preise konnten all Moment ausgerechent an denen Haiser, wou d’Jongen désértéiert waren, eng Hausdurchsuchung halen! Déi Jongen hu mussen do eraus, mä wéi a wouhën?

Deen aneren Dag gouf een, a well en nët iwwergrouss war, an eng Fierkelskëscht gequëtscht an op déiselwecht Kamionett gelueden, an deer, den Dag virdrun, dee schwéierblesséierte Preiss gestuerwe war, a fort gung et mam Jong bei séng Famill an en Duerf no bei der Stad.

Mat engem aneren, deem och doheem an der Klemm souz, war et ës op een Hor no keng dräi Längte gin. Mir hun em soë gelooss, hie sollt sich an der Scheier vu séngem fréiere Meeschter verkrauchen, e Bauer deem ausnahmsweis un den »Deutsche Sieg« geglääft huet. An deem séngem Gehais huet ës säin apperdéngege Kniecht, deem sech do gutt auskannt huet, am sécherste geschingt. Eise Rot sech Iessen an Drénkes fir en etlech Deg matzuhuelen, hat de Jong nët befollegt. Wéi en Hunger krut, weist en sech bei séngem fréiere Patrôn. Deen huet sech blann an daf gestallt a séngem gudde Kniecht vu virdrun

näischt z’iesse gin — mä en huet en nët verroden!

Sou war et mat deer ganzer, schroër Saach nach jhust »op der Nuef erausgaang«, wéi een emol seet.

Eng aacht Deg méi spéit koum d’Gëschtappo nach eng Kéier fir d’Plaz, wou déi Schéisserei passéiert war, op en Neis mat Reeher ofzeschären. Et war fir d’lescht; d’Affär as am Sand verlaf!

Wéi et bis erëm méi roueg war, huet den Alli deem Heiscent, wou en du scho fir zweet an d’Gepëff gerode war, de Réck gekéiert an as fort an eng aner Stopp gezun. Den Hari war dun eleng, éi en rëm Gesellschaft krut bis un d’Enn vum Krich.

C. W.

Engem Bouf vu Veiane séng „Krichsmemoiren“

Grouss Genereel hun d'Gewunnecht an hire »Memoiren« opzeschreiwen, wat si erlieft a wéi si de Krich vun hirem Haaptquartéier aus geleet hun. Ech wollt probéieren ze erzielen wéi e kleng Bouf de Krich erlieft huet.

Un den 10. Mee 1940 kann ech mech nët méi genee erënnere. Ech weess jhust, dass méng Groussmamm ëmmer erzielt huet wéi si muerges fréi d'Lueden eropgezunn an op eemol Zaldote mat Stohlhelme gesinn huet, déi aus dem Bësch gekroch koumen a mat enger Bounestaang eis Telefonsleitung duerchgeschloen hun. Dräi Deg laang sin d'Gefirer vun der Wehrmacht laanscht eis Dir gefuer, du as et méi roueg gin. Däitsch Zaldoten hun op der Grenz Dingscht gemaach an ee vun hinnen huet mer d'Bake gestréilt a sot: „So 'nen Bub hab' ich auch zu Haus.“ Et sin och Ween mat franséische Krichsgefaangenen erop gefuer, well nobäi waren e puer Gefaangenelager. D'Maggy, eist Nopeschmeedchen, an ech hun alt probéiert de Franzousen Äppel oder Zigaretten op d'Ween ze geheien, ma meeschtendeels sin se erëm op de Buedem gefall. D'Gefaan-gen hun sech verrenkt fir se opzefänken, dass ech gemengt hun, se misste bal eroffallen an hir Wiechter hun nogekukt, wéi wann et hinnen eendu wir. Aner Krichsgefaange sin zu Fouss laanscht marschéiert, an ech ka mech nach erënnere wéi e Gefaangenen e Kettestack um Summerwee erausgerappt, den Dreck ofgerëselt an en du giess huet. Samschdes a sonndes huet een Deel vun de Wiechter vum Lager fräi kritt an owes koumen se dacks d'Géigend ofsichen a se hu gesot: „Haben Sie keine Franzosen gesehen? Es sind deren ausgebrochen.“

Mi spéit gouf d'Lager mat Serben a Russe beluegt, déi de Baueren op de Felder hu missen hëllef. Ee vun de Serben hat sech de Fanger an enger Maschinn erofgeschnitten. En huet kee Wuert gesot, as an d'Haus gaangen, huet den Uewen opgemaach an d'Wonn an de Kuelen zougebrannt. En ane-

ren, serbeschen, Krichsgefaangenen, den Aleksa Pavlovic vun Selo Mrkonje, hun ech mat Freed vrun e puer Joër erëmgessinn. Am Wanter, wéi de Schnéi meterhéich op de Koppe gejet gouf, hun d'gefaange Russen de Schnéi op de Stroosse geschëppt. Fir d'éischt hun se Grief kuesch iwer d'Strooss gegruewen an dann de Schnéi tëschent de Grief erausgeschëppt.

Ee vun de russesche Gefaangenen huet mech gefrot: „Wie du heissen?“ — »Jean«, sot ech. „Wie das heisst auf deutsch?“ — »Johann«, huet méng Mamm geäntwert. „Du Johann“, so de Russ an huet op mech gewisen. „Ich Iwan“ an dobäi huet en sech op d'Broscht geklappt. „Sein dasselbe. Johann heissen pa-russki Iwan.“ En däitschen Zaldot, dee vu Keelt vun engem Been op dat anert getrëppelt as, kum eriwuer an huet en erëm schëppe geden. Ech war ganz a mäi Mantel agebootscht an e sot zu mir: „Na, bist du ein kleiner Junge?“ — »Neen«. — „Bist du ein kleines Madel?“ — »Neen«. — „Na, zum Kuckuck, was bist du denn?“ — »E grouse Jung!«

Doheem huet een am Radio vun Zäit zu Zäit dat drécht heest Bille vun dem Hitler sénge Rieden héieren, déi ech probéiert hun nozemaachen ouni ee Wuert verstanen ze hun vun deem wat e gesot hat. Dag fir Dag awer waren et déi selwecht Lidder: „Auf der Heide blüht ein kleines Blümlein, und das heisst Eeeeeerika... Vor der Kaserne, vor dem grossen Tor, da steht eine Laterne und steht sie noch davor... Frühmorgens wenn die Hähne krähen, zieh'n wir zum Tor hinaus... Schwarzbraun ist die Haselnuß, schwarzbraun bin auch ich, ja ich... O du schöner Westerwald, über deine Höhen pfeift der Wind so kalt... Denn wir fahren, denn wir fahren, denn wir fahren gegen Engelland, Engelland...“ Ech weess nët méi wie mech ugstellt hat, ma ech ka mech nach erënnere, dass ech duerch d'Strooss gaange sin a gejaut hun, sou haart

wéi ech konnt: „Bomben, Bomben, Bomben aus Engelland...“

Doheem as Rieds gaange vun Ëmsidlung, vu Kazett, Arbeitsdienst, Wehrmacht, VDB, Winterhilfswerk, Gestapo, Hitlerjugend, SA, SS, Ortsguppenleiter, Luftschutz an enger Häerd esou Wierder wourënner ech mer näischt Richteges konnt virstellen. Ma ech hun se awer onbewosst nieft dem Kropemann, dem Housécker an dem Däiweel an déi Rei vu Begrëffer agestuft vun denen ech Angscht hat an déi Gefor bedeit hun. Wéi du e gudden Dag de Wachtmeister Hellbrück bei mäi Grousspapp Poretteplanze siche kouw, huet e mer op d'Schëller geklappt a gefrot: „Na wie heisst du denn kleiner Mann?“ — »Johann«! hun ech duer gebaupst an doheem sot ech zu ménger Mamm: „Gedu, 't as gutt, dass ech nët Jean gesot hun, soss hätten se äis ëmgesidelt!“

Nët wäit vun eise Haus ewech haten d'Aarbechter eng Bud, wou se hiirt Geschir ënnergestallt hun. Wéi ech mam Maggy eng Kéier bei dëser Bud gespillt hun, du fänkt der jo nët eppes dran un ze grommelen an ze brommen! Mir hun äis nët laang beduecht an sou séier wéi eis Been äis gedroen hun, si mer fortgelaf. Ech hun alt gemengt, 't wir den Housécker gewiescht, d'Maggy huet un de »Kohlenklau« geduecht, deen een du ëmmer an der Zeitong gesinn huet, ma nom Krich sin ech eréischt gewuer gin, dass ët Refraktären waren. Se waren um »Roudebësch« verstoppt a mäi Grousspapp war hinnen e puermol begéint. An d'Bud koumen se hiirt Iessen huelen an, wëll se gefaart hu mir Kanner géifen se entdecken a verroden, hun se äis Angscht gemaach fir äis ze verdriewen.

Nuets huet méng Mamm mech eng Kéier erwächt a gesot: „Komm kuck emol!“ Se huet d'Rollueden opgezun an d'Ridoën opgemaach a mam Fanger op den Himmel iwwert dem Bësch gewisen. Ech hu mer de Schlof aus den Ae geriwwen an du gesouch ech ganz wäit ewech den Himmel voller

Faarwen. 'T huet ee gemengt, 't géif e Krëschtbeemche ganz lues vum Himmel erof schwiewen. E bësschen drop huet een ët héiere ganz huel rubbelen. „Wat as dat?“ hun ech gefrot. — „D'Englänner bombardéiere Köln.“

An enger anerer Nuecht sin ech erwächt wéi de Buedem geziddert an d'Fënstere gerabbelt hun. Iwwert äis as e Fliger geflunn. Muerges hu mer gesinn, dass en englesche Fliger, deen aus Däitschland erëm kouw, dräi Bomben, déi en nët lassgouf, nët wäit vun eise Haus an e Stéck fale gelooss hat. Zwou dervu waren explodéiert an haten e groussen Triichter opgerass. Déi drëtt war nët lassgaangen an hat nëmmen e klenge Lach gemaach, dat mat pickechen Drot zougemat war.

'T war ërem eng Kéier nuets wéi et geknuppt huet an de Kammerwald op enger Plaz gebrannt huet. Mir sin den anere Muerges kucke gaangen an du gesouge mer, dass en englesche Fliger erofgefall war. 'T Leit si mat Prässioune kucke komm an hu matgeholl, wat nach ze gebrauche war, de Gummi vum Schlauchboot, Kofferdréit a Schockela vun den Nouratiounen.

Mi spéit, am Summer 1944, hun ech nogekuckt wéi di däitsch Flak e Fliger erofgeschoss huet. En huet sech e puermol ëm séng Uess gedréit an en as erofgefall.

Di däitsch Truppen, déi am September 1944 zrëckgaange sin, hun op dem Noper séng Kellerdir geschriwen: „Wir kommen wieder!“ Dunn housch ët, d'Brëcke géiwe gesprengt gin. Et war den 11. September an d'Leit soten, d'Amerikaner wire schon an der Stad. Mir si kucke gaangen an op eemol huet ee gesinn ewéi d'Eisebunnsbréck sech an d'Luucht gehuewen huet. Dunn war alles voll Damp a gläich huet een ët héiere knuppen. Deen aneren Dag hun se d'Ourbréck och gesprengt. An dun huet een deem aneren zougeruff, d'Amerikaner kéimen. Mir hun en amerikanesch, en engleschen, e

franséischen an e Lëtzebuerger Fändel, déi méng Mamm a méng Groussmamm gebutt haten, ausgehaangen, ech hun e Berri mat engem opgebutte Roude Léif ugedoen, a mir si kucke gaangen. Laanscht d'Our haten di lescht däitsch Zaldote Schützegrief ausgeworf an hun op d'Amerikaner gelauert. Mir si laanscht spadséiert, wéi wann een haut op d'Coureure vum »Tour de Luxembourg« waart. Uewen op der Plank stungen d'Leit ze waarden an hei an do huet ee geruff: „Elo kommen se!“ Dann hun d'Zaldoten hir Handgranate prett gemaach an d'Maschinengewier an d'Hand geholl, ma 't as näischt geschitt. E puer Deg méi spéit souz ech an der Kiche Biller aus alen Zeitungen ze schnëppelen, du kouv mäi Papp Trap erop gerannt an en huet all Kéier zwéin Träpplécke matenee geholl: „Séier, mir musse fort!“ huet e gekäicht. Mir hu séier e puer Saachen op zwee Wenercher gepaakt, verschidde Saachen an de Keller geschleeft a fest zougespaart.

An der Hoossecht hu mer eng schwéier Ham un enger Dir hänke gelooss wéi mer fortgelaf sin. Iwwer äis hun d'Granate gepaff a mir ware frou, wéi mer am grousser verwëllefte Keller vun der Gierwerei en Ënnerdaach fond hun. Herno hun d'Leit erzielt den Zwanke Jhang hätt vun enger Granat de Kapp erofgerass kritt. Wéi de Granatbeschoss opgehalen huet, si mer aus dem Keller eraus kom an d'Hierdesch Goddi huet äis erageholl. Wéi mer du eist Gezei vum Weenchen ofgelueden hun, gesouche mer, dass mer vergiess haten, genuch Ënnerwäsch matzehuelen. Méng Groussmamm as zréckgaangen, fir nach Gezei ze huelen. Virun eiser Dir stung e Posten. „Was wollen Sie?“ — „In mein Haus!“ — „Hier sind wir!“

Se hun se du awer eragelooss a se konnt déi néidegst Saachen apaken.

D'Amerikaner sin uewen op den Héichte bliwwen, well den Dall nët sécher genuch war, ma am Do huet sech alt emol eng Patrull bis erof op d'Baach rëskéiert. Sou hun

ech méng éischt Amerikaner a méng éischt Jeep gesinn. Nuets awer sin d'Granate gefall an däitsch Patrulle sin ëm d'Haiser geschlach. Du op eemol housch et, d'Jongen, déi an de Bëscher verstoppt waren, hätten eng Miliz gegrënnt a si géiwen nuets Wuecht halen. Sou kouv et zu Schéissereie mat däitsche Patrullen a mueres hun d'Leit erzielt, 't wieren nuets däitsch Zaldote gefall. Mir gouwen du op Dikrech evakuéiert. Fir d'éischt hu mer am Kolléisch gewunnt. Ënnert alem Gerëmpel hun ech ëm Niklosdag e »Weihnachtsmann« fond, deen d'Studenten aus Sperrholz eraus geschnëtzelt haten. Du war ech glécklech, well ech hat iwwerhaupt keng Spillsaache méi. E bësschen drop koume mer op Ettelbréck an di eidel Wunnéng vun engem Parteimann, dee sech mat der Wehrmacht aus dem Stëbs gemaach hat. Un de Wänn hungen Nazibiller an am Bicherschatz louchen zwou Handgranaten hantert de Bicher.

Mir si kucke gaangen, wou d'Amerikaner hiert Lager haten a mir hu Schockela, Knätsch a »Candy with the hole in the middle« vun hinne kritt. Ech hun och gesinn, wéi se Handgranaten an d'Waasser geworf hun, fir Fësch ze fänken. D'Fësch sin dann uewen um Waasser geschwommen an d'konnt een se mat der Hand fänken. Méi spéit eréischt hun ech verstanen, dass duerch d'Explosioun d'Schwammelos gerass as. Een Owend si mir spadséier gaangen an op eemol huet eppes an der Luucht blablablablabb gemaach. D'Sonn as grad ënnergangen an um Himmel huet eppes wéi e kleng Fliger rout geliicht. Et war eng V 1 déi op Antwerpe geschoss gouf.

E puer Deg drop huet eng amerikanesch Jeep mech ugestouss. Ech sin iwwer den Trottoir gelaf an d'Jeep kouv beim Hary Pütz aus dem Haff erausgefur. Ech si gefall, ma 't war mer näischt geschitt. De Chauffeur as awer mat mer bei den Arméidokter gaangen. Deen huet mech ënnersicht an de geschannte Knéi mat »Teinture d'Iode«

ugestrach. Du huet e mer e Stéck Schockelagin an ech konnt sprangen.

De 16. Dezember 1944 huet een op eemol erëm d'Kanounen schéissen héiren. Deen aneren Dag hu verschidden amerikanesch Zaldoten sech zrëckgezunn. Eisen Noper huet säin Auto, deen en de ganze Krich iwwer an der Garage stoen hat, erëm an d'Rei gemat fir fortzefuren. Ma d'Amerikaner an d'Miliz hu kee fortgelooss. Den aneren Owend souze mir beim Nuetsiessen. Du huet et op eemol geknuppt an 't si Granate gefall. Well mer kee gudde Keller haten, si mer séier bei den Noper an de Keller gelaf. Mir souzen de ganzen Owend am Keller. Mir waren an Decke gewéckelt an hun de Granaten nogelauschtert, déi duurch d'Luucht gepaff sin ssssss-bumm ! Géint Hallefnuecht as et roueg gin a mir sin heemgaangen. Eng Granat war nët wäit dervun an e Gaart gefall an d'Glas vun der Fenster loug an der Zopp, déi mer um Dësch stoe gelooss haten. Op der Kachmaschin war de Ragout verbrannt, 't huet ee gemengt 't léige Kuelen am Dëppen. Deen aneren Owend gung dee selwechten Zodi nees lass. Mir hun äis Dekke geholl a mir si bei den Noper an de Keller gaangen. Méi spéit gouf et roueg a mir si schlofe gaangen. Géint Hallefnuecht huet eisen Noper, de Professor Daubenfeld, un der Dir gerabbelt: „Séier, d'Amerikaner si fort, d'Preise kommen !“ An aller Vitesse hu mer e puer Saachen zesummegeraf, op de Weenche getässelt an äis op de Wee gemaach. D'Strooss war voll mat Leit, déi fortgelaf sin. Se hu gezielt, 't wier eng Fra vun der hëlze Noutbréck an d'Uelzecht gefall an erdronk. Ronderëm hu Kanner gekrasch a Frae gewéimert. Op der Haardt stung d'amikanesch Artillerie. Noënen hun d'Kanounen opgeliicht an e bësschen duerno huet et geknuppt. Mir sin iwwer Schieren op Colmar zou marschéiert, an ech hu mech fest um Weenchen ugepaakt, fir nët verluer ze goen, well mir ware laanscht e Kand gaangen dat um Summerwee ze kreische stung. E Schong as vum Weenchen erof-

gefall, an ech hun e séier opgeraf, ma herno hu mer gesinn, dass mer deen anere scho méi laang verluer haten. Mir ware grad aus Schieren eraus, du gouf et eng Explosioun an d'Ettelbrécker Bréck as an d'Luucht geflunn. Bei Miersch dohier hu Scouten äis Biskuitten a waarme Kaffi gin. Zu Gousseldéng hu mer an engem Haus e bësschen um Buedem geschlof. Deen anere Muerge si mir iwwer Nieweweër weider gezu bis op Stroossen.

Zu Stroossen hu mir bei ménger Groussmamm hirer Schwëster op der Arelerstrooss gewunnt. Hei sin d'Panzer an d'Camiône vun dem Patton sénger drëtter Arméi an engem Stéck op Baaschtnech zou gerullt. Nuets as et riicht weider gaangen, an ech hun um Plafong de Luuchte vun de Gefirer nogekuckt. Op eemol hun d'Sirenen ugefaangen ze haulen. Dat huet sech grujheleg ugehéiert an 't as engem duerch Muerch a Schank gaangen. Ech hun d'Decken iwwert de Kapp gezunn, ma 't huet näischt gedingt. An eiser Noperschaft stung eng amerikanesch Flak. Eng Kéier nuets hun s' en däitsche Fliger erofgeschoss an deen aneren Dag si mir an de Bësch kucke gaangen, wou en erof gefall war. 'T as erzielt gin, 't sollt een oppassen, well se hätte Füllfiederen erofgeworf, déi explodéiere géiwen, soubal een se géif op hiewen.

D'Arelerstrooss war vun dene schwéiere Panzer ganz futti. Se huet hin an hier geklunscht an zu de Säiten as de Leem erausgesprëtzt. Am Duerf loughen déi schwaarz Chauffeuren, déi mat de Camiönen un d'Front gefuer sin. Ech hun se all kannt: de Ralph, de Paul, de Jim, de Joe a wéi se all geheescht hun. De Ralph war Protestant, ma en hat e Rousekranz ëm den Hals hängen, deen séng Mamm em mat gin hat. Eng Kéier koum en aus der Géigend vu Baaschtnech erëm an en huet erzielt, en hätt um Rousekranz gebiet. D'Stukaën hun se ugegraff, säi Komerod nieft em as dout ëmgefall, an heen hat sech ënnert dem Camiön verkroch.

Fir d'Bouwe war dat eng grouss Zäit. Mir hun äis de ganzen Dag bei den Amerikaner erëmgedriwwen. Mir hu bei der Feldkichen nogekuckt, Konservebéchsen a Schockela kritt, oder schluetwäisst Brout, dat wéi Kuch geschmaacht huet. Mir si mat de Neger an den »G.M.C.-Trucks« duurch d'Duerf gejauft an dobäi hu mer äis gutt missen unhalen, fir nët an de Kéieren erauszefalen. Eng Kéier hat ech mech hannen un e Camiôn gehaangen a wéi e méi séier gefuer as, hun ech lass gelooss. Ech sin de laange Wee an d'Strooss gefall an ech hat d'Hänn an d'Knéie geschannt. Mir hun och nogekuckt wéi de »Storch«, de klengen amerikanesche Fliger, deen d'Artillerie geleet huet, an de Märelen Wisen opgeflunn as. Mëttes hun d'Amerikaner dacks Baseball oder Rugby gespillt a mir hu verwonnert dee komesche längelzeche Ball ënnersicht.

Owes kouw alles beim Anny zesummen, d'amerikanesch Zaldoten, d'Noperen an d'Medercher aus dem Duerf. All fënnef Minutten as d'Dir opgaangen an da kouw erëm een eran. De Ralph: „Good evening“, de Paul: „How are you?“, de Joe: „How do you do?“ An d'Matti aus dem Haus huet sech d'Zong gebrach a gesot: „Hau juduju!“ Heemlech koumen d'Medercher erageschlach, d'Margréit, d'Anna, d'Guiguite, an se hun den Amerikaner schéin Ae gemat. Géint Hallefnuecht koumen d'Noper, de Jhemp, de Pir an den Néckel fir en Handel mat den Amerikaner ze maachen: e puer Schong fir e Liter Fruucht, eng Decke fir e Liter Quetsch, en halleft Zelt fir zwee Liter Kirsch. An d'Medercher hun d'Amerikaner gefrot, ier se deen aneren Owend erëmkéimen. „O. K.“, sot de Paul. „Wat seet en?“ huet d'Anna gefrot an den Nick huet geäntwert: „E seet: O Kéi, a véierzéng Deeg si mer enzwsousch anescht, wat läit äis dann un Iech Kéi!“

Krëschttag hun d'Amerikaner e Réi geschoss, méng Groussmamm huet et nonee gemaach a mir hun et mat hinne giess. Ee vun hinnen huet mer en hëlzene Camiôn

kaaft, mat deem ech nach laang gespillt hun. Groussherzoginsgebuurtsdag gouf mat engem grouse Fakelzug gefeiert bei deem d'Amerikaner matgemat hun. E bësschen drop sin se weidergeréckt. Mir konnten awer nach nët heemgoen, well doheem nach ëmmer geschoss gouf. Eréischt am Fréijoer gung mäi Papp hannescht, a mir sin no aacht Méint Evakuatioun am Mee nokomm. Ennerwee huet een iwwerall zerschosse Panzer, zerstéiert Haiser an futtis Béischte gesinn.

Eist Haus war och getraff gin an een Deel vum Daach war ewechgerass. Am Gäertche vrun der Dir stung e Schëld »Achtung Minnen!« Am Äerdbier louge Minnen, déi méi spéit erausgeholl gouwen. Am ganzen Haus waren d'Fënstere futti an d'Amerikaner, déi do gehaust haten, haten se mat Daachpapp zougemaach. Se haten e Lazarett age-riicht an all eis Miwwel zur Fënster erausgeworf an op den Tipp geféiert. Well d'Heizung nët gaangen as, haten se iwwerall Päifelächer geschloen an Uewen opgericht. Mir hu Kautschefënstere an d'Fënstere gesat, an der Stuff gewunnt an ënnenan, an deem eenzegen Zëmmer, dat nach ganz war, geschlof. Iwwert der Trap war den Daach fort a wa mer owes d'Trap of schlofe gaange sin, hu mer missen de Prappli opspanen, wann ët gereent huet. Mir hate keng Miwwel, keng Kleider a kee Geschir méi, mee mir waren erëm doheem a mir waren zefridden.

Ronderëm eist Haus loug alles voller Minnen. De Sprengkommando huet no denen Dausenden vu Minne gesicht. An dem Sprengkommando ware politesch Gefaangen, déi sech fräiwëlleg gemellt haten, fir een Deel vun der Strof nogeloss ze kréien. Se hun d'Minnen opgehewen, d'Sprengmeeschteren hun se entschäerft a gesprengt. Da sin se mam Camiôn ronderëm gefuer, hun an eng Troter geblosen a geruff: „Gare la mine!“ E bësschen drop huet ët da geknuppt. Et kouw awer och fir, dass ët geknuppt huet, ier se Alarm gin hun an da wousste mer, dass der op d'Minne gelaf wa-

ren. Et gouf do verschidde verdäiwelt Zor-
ten. Déi meescht waren am Bueden agegrue-
wen a si lass gaangen, wann een drop ge-
trëppelt huet. Aner Minne sin duurch en
Drot lassgaange, deen iwwer de Wee ge-
spaant war. An de »Schrappnell«-Minnen
ware kleng Eisestécker déi bei der Explo-
sioun duurch d'Luucht geflu sin. »D'Schu-
Minnen« waren aus Holz a konnten nët vun
den Apparate fond gin. Fir d'Panzer waren
»d'Tellerminnen«, déi nëmmen duurch e
schwéiert Gefir explodéiert sin. Mir si wo-
chelaang iwwer d'Tellerminne Waasser bei
d'Quelle bei de Weiere siche gaangen, ouni
dass eng lass gaange wir. Méi spéit huet de
Sprengkommando se fond. Den Elektriker
as grad laanscht gaangen an ee vun de
Sprengmeeschter huet gefrot, ier e keng
Zaang bei sech hätt. En huet em d'Zaang
gin, an se hun sech dru gin d'Tellerminne
lasszeschrauwen. „Wann Dir dru kniwwele
gitt, maachen ech mech ewech“, sot den
Elektriker an e fänt un ze lafen. E war
nach nët ganz wäit fort, du huet ët ge-
knuppt. Ee vun de Männer as iwwer déi
déck Eech ewechgeflunn an d'Fatzen hungem
nach laang un den Äscht. Mat Pabeiertuten
hun se herno d'Reschter zesummegeraf.
Deen Dag waren op dräi Plazen Onglécker
geschitt. Vum Eerbiereg a vum Gaalgebiereg
hun se déi Verongléckt op eisen Trottoir
bruecht. Deen een hat e Lach an der Stir, zu
deem d'Hiren eraus komm sin, en aneren hat
de Bauch opgerappt an d'Träipe koumen
eraus. En huet se mat enger Hand ugehale
an zu ménger Mamm gesot: „Madame,
gleeft mer es, ech war kee Preiss!“

Mir hun och Kéip vu Munitioun fond.
D'»Leuchtschpurnunitioun« hun ech an d'Fei-
er geluegt, well dat esou eng schéi faarweg
Flam gin as. Ma eng Kéier as eng Kugel mir
jhust laanscht de Kapp gehauft, an du hun
ech d'Saach opgin, well 't ware schon e
puer vu ménger Schoulkomerode bei enger
Explosioun verwonnt gin.

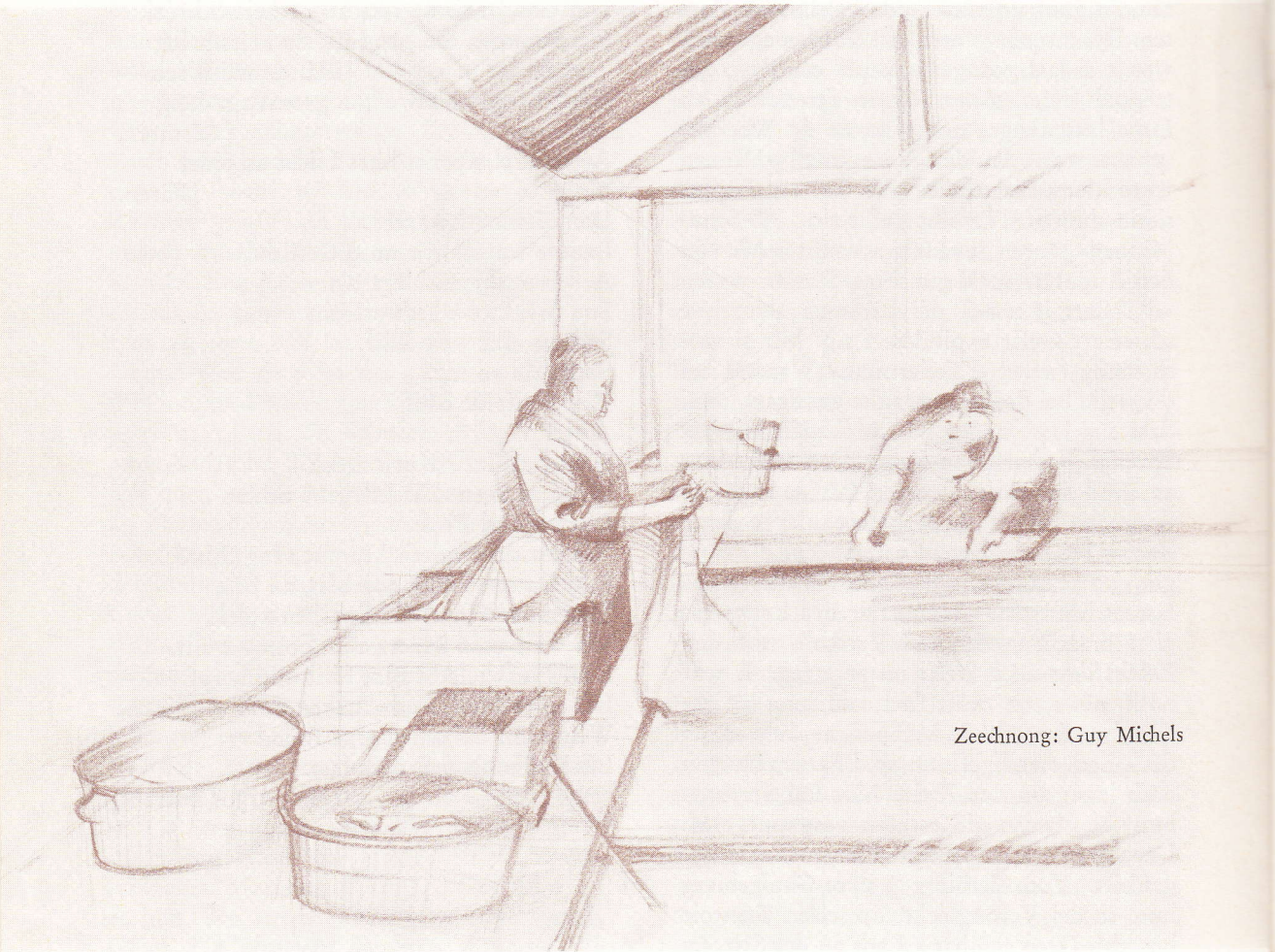
Jean Milmeister

Aus dem K.Z. erëm

Um Gaardekisel grätscht e scheie Schrëck:
Ech kommen dir entgéint, du kriss méng
[Hand, mäi Bléck —
Déng Fangre bleiwe kal, grouss sin déng
[Äestären,
An donkel stuerkt hiirt Liicht an eidel
[Fären.

Den Hemechtswand
Laacht waarm dir an d'Gesicht,
A wéi e schmäächlegt Kand,
Sou dréckt e weech a liicht
Sech un däi wéie Läif.
Spiirs du en nit ?
Wat bleifs de stäif
A stëll ?
A wat as dat ? Kuck zréck !
Ween as deen däischtergroë Schiet,
Deen op all Pied
Vermessen un dech krämpt séng Schrëck ?
E kuckt sou haart, sou béis, an hält
Mat rauer Hand däi Laachen zréck,
Wa wäit däin Häerz rëm ootme wëllt.
E fréi verwielecht Blat fällt midd erof — —
Ech spire Wéi — ech kucken dech — mir as,
Wéi wann däi schwaarze Frënd
Léiss nimools méi dech lass.

Jos Berrens

Zeehnong: Guy Michels

Am Wäschbur

Hei am Bur gët d'Wäsch gemaach,
Muerges, mëttes, bal all Dag;
D'Frae bréngen d'uersch Gezei
Gamper op der Bier erbei.

D'Wope weechen an de Suppen,
D'Sefe schaimen, d'Biische schrappen;
D'Bleile fachen, d'Knéchle reiwen,
't daarf keng Loz am Houfert bliwen.

D'Braddelbeeb an d'Schnabbelliss
Bauche schamper Déngens Siss;
D'Schladder hätt kee gudde Stot ?
D'Hierden-Änn huet gësch gesot.

Hei am Bur gët d'Wäsch gemaach,
Ënnrem Bleil, beim Zongeschlag;
Jaddre bréngen d'uersch Gezei
Gamper op der Zuech erbei.

100 Joer ëffentleche Persounentransport an der Stad Lëtzebuerg

D'Schäffen, an d'Gemengenréit vu Lëtzebuerg hun sech zënter dem Jor 1874 bis haut mat dem ëffentleche Persounentransport an der Stad befaasst.

An der Zäit, wéi de Charles Mathias Edouard *Simonis* Buergermeeschter wor (1873—1875) as am Jor 1874 d'Bunn fir de Päerds-tram gebaut gin. Déi Bunn huet gefouert vum Tramsschapp um Lampertsbiert duerch d'Neipuertsgaass, Groussgaass, Krautmaart, Kinniginstrooss laanscht d'Geschäftshaiser, Knopf a Lassener an d'Kathedral duerch d'Athenäumsstrooss iwwer d'Passerell duerch d'Garer-Avenue bis op d'Hauptgare an nees zréck.

Ënner dem Buergermeeschter Joseph Emmanuel *Servais* (1875—1890), hun am Jor 1876 fir d'éischt flott Päerd den »amerikan-eschen Tram« iwwert Passerelle gezunn, déi 1859 gebaut an den 29. August 1861 fir de Verkéier fräi gouf. *)

32 Jor laang hun d'Päerd hiren Déngscht trei versinn, bis de Päerdstram den 1. August 1901 ënnert dem Buergermeeschter Jean-Pierre Alphonse *München* (1905—1914) duerch den elektreschen Tram ersat as gin. Am Laf vun de Jore sin des Tram-men duerch d'ganz Stad gefuer.

Zu Gonschte vum Verkéier as och »d'Nei-bréck« iwwert d'Péitrus gebaut gin. De Grondstee gouf am Jor 1900 vum Grouss-herzog Adolf geluegt, an déi feierlech Ase-nung duerch de Bëschof Jean-Joseph *Koppes* wor den 19. Abrëll 1904. Bei dëser Geleën-heet huet de Buergermeeschter Michel Emil *Mousel* (1894—1904) eng Ried gehalen. Bei der Feierlechkeet woren och de Staatsmi-nister Paul *Eyschen* an de Generaldirekter vun den ëffentlechen Aarbechten, Charles *Richard* derbei.

Den elektreschen Tram huet 56 Jor laang Déngscht gemaach. 1964 as den Tram aus der Stad verschwonnen. D'Schäfferéit hate schon an de Jore virdrun no an no Autobus-sen agesat.

De 7. September 1964, méindes no der Schueberfouer, huet de Buergermeeschter Paul *Wilwertz* (1964—1969) de leschten Tram, et wor d'Linn No. 10, Theaterplaz—Eech—Beggen déi leschte Kéier op d'Rees geschéckt.

Haut huet d'Stad Lëtzebuerg circa 100 Au-tobusse fir de Persouneverkéier lafen.

Lëtzebuerg as domat eng vu denen éischte Stied an Europa déi den ëffentleche Persou-nentransport ganz op Autobussen ëmgestalt huet.

Dee leschten Tram steet am ënneschte Park an der Stad fir »Spillgezei« fir d'Kanner.

*) (*Luxemburg Deine Heimatstadt, Edouard Feitler, S. 138*)

Franz Schwab

Kraache Kare
gin am längsten

E Spill mat Wieder

Hei sin erëm eng Dose Wieder hannert deenen dräi Definitioune stin. Dir musst erausfannen, wat fir eng déi richteg as. Mee donkt uecht: et sin e puer Fale mat agebaut !

- I. *Uerzen*: a) Subst. Fem. Pl.: Reschter vun Iessen a Gedréns; b) Uertschaft tëschent Arel a Baaschtnech (Orsigny); c) Intrans. Verb.: käichen, vu Schwäi gesot déi krank op der Long sin.
- II. *Minnewee*: a) klenge Wäissfësch, deen nët vill daagt (*Chrysopteryx truncatus*); b) en alen Danz am $\frac{4}{4}$ Takt; c) d'Streck vun der Minière bis bei den Héichuewen.
- III. *Sandpupert*: a) eng kleng ënnersat Persoun mat kuurze Been; b) eng Zort wëll Int (*Arunaria halyentica*); c) e Minneschotz, deen nët richteg lassgaangen as.
- IV. *Klompes*: a) dee mansten Offal an der Millen; b) eng Aarbecht, déi en Handwierker (meeschtens en Heem-aarbechter) nei kritt, ir e mat deer fäerdeg as, déi en am Gaang huet; dohier: ech hun (ës, et) Klompes = méi wéi genuch; c) Lëschpabeier.
- V. *Mo(o)rzelen*: a) Onperséinl. Verb.: et mo(o)rzelt: et fällt Reen mat Schnéi vermëscht; b) Intrans. Verb.: vun engem Béischt gesot, dat d'Fudder knat, mee nët ofschléckt, well et krank an der Schléck oder am Mo as; c) Subst. Masc. Pl.: Stécker Offal vu Lieder, déi zu Läim oder Koll verschafft gin; vum frz. »morceaux«.
- VI. *Gëllewib(b)el*: a) eng Zort Kiewerlek; b) déi grouss rout Bësch-Seehomes; c) e Kauzekapp.
- VII. *Gëtschel*: a) en aalt Musekinstrument, bei deem d'Sete mat enger Kiirb gestrach gin; frz. la vielle, däitsch Drehleier. „A wann s d'emol bestuet gës / Am wäisse Spëtzekranz / Da kommen ech mam Gëtschel / A spillen op zum Danz“. (Rodange, Renert, XV, 140.); b) eng kleng Dir an enger grousser; c) lokal: Eng Baatsch oder Gäissel.
- VIII. *Wierwel*: a) Eng Rull un engem Fläschenzuch; b) e Weeschësser um A; c) de »moulinet« un der Fëschaangel.
- IX. *Strénkentaart*: a) eng Rubarbstaart; b) e Gespréich wat keen Enn kritt; c) eng Gaardeblumm mat groussgiele Plättelen (*Achillea filipendulina*).
- X. *Iewent(er)*: a) den iewëschte Speicher; b) och: Iermsdref — Ermsdorf, Kanton Dickerech; c) Akerland, dat nët gutt geleën as, dat nët vill Sonn kritt.
- XI. *Spiirkeljoun*: a) eng Aarbecht déi an enger schlechter Joreszäit muss oder soll gemaacht gin (Spiirkel as dat aalt Wuert fir Februar); dann och: all Aarbecht déi beschwéierlech as an déi een nët gär mécht; b) eng Iddi déi engem stänneg am Kapp ronderëm geet (»ech konnt nët schlofe mat deer Spiirkeljoun am Kapp«); c) en Aarbechtsgeschr (eng Zort groussen Ziirkel) dat de Kéifer brauch fir Fässer ze maachen.
- XII. *E geet mat him duurch d'Pittibouen*: a) e geet mat him duurch Déck an Dënn; b) e riet him an d'Gewëssen; c) e mécht mat him eng Sauftournée.

d b Allerlee Spréch ver+réit

De Mënsch lieft nët nëmme vu Brout; en hätt och gär Botter drop.

An der gréisster Nout schmaacht d'Wurscht och ouni Brout.

Aarm, ower brav; brav, mä dofir och aarm.

Aarm as keng Schan, son di Räich; ower räich, son di Aarm.

Deen een huet de Beidel, deem aneren d'Geld; deem drëtten de Portmonni voller Suën.

Besser schlecht gefuer wi stolz gaangen; nach besser stolz gefuer wi schlecht gaangen.

Dee gesond as, as räich; dee räich as, kann och gesond bleiwen.

Geld a Gutt as näischt géint d'Gesondheet; dat son ech jo, si verdroën sech ganz gutt mateneen.

Aarmutt schännt nët; wi 't schéngt, emol nët di Räich.

Déi Aarm droen hiirt Kräiz um Bockel, di Räich féieren hiirt an der Kutsch; oder loos-sen di Aarm et féieren.

Deen aarbecht, dee biet; wie biet, brauch nët ze schaffen.

Wat méi aarm, wat méi warem; a wie kann do nach kaalt Blut behalen?

Besser gelidden, wi gestridden; oder: sid zam wi d'Shof an domm wi d'Kéi!

Mat Fale léieren d'Kanner goen; wie krauche kann, brauch nët ze falen.

Deen et agebrächt huet, brauch et bal ni auszeläffelen.

E schlechte Vull, deem a säin Nascht mécht; e gudde mécht am Noper säint.

D'Kleed mécht de Mann nët; di aarm Leit hätten et ower gär.

Deen näischt aus sech mécht, deem as näischt; ma gewass, deem as verstoppt.

Besser e midden Aarm, ewéi en eidelen Daarm; nee, besser e midden Daarm wi en eidelen Aarm.

Blo a rout as Baueremoud; ower nët an der Politik.

Raach ewéi d'Leit, da gees de wi d'Leit, de ganzen Dag am Damp.

Wat de Bauer nët kennt, dat frësst en nët; Quetschen och!

Wann et enger Gemeng schlecht geet, da schéckt se hir Biirger op d'Äis danzen.

D'Gelegenheet mécht d'Léift.

De Mënsch denkt an d'Mënsch renkt.

Wee schléift, sënnegt nët; wee sënnegt, schléift besser.

De Verstand verkënnt mat de Joren.

Léier keen alen Af Grimasse schneiden, léier en, wéi ee keng schneit!

Dee vill freet, gët vill gewuer; ower nëmme wann e mengt, keng Äntwert wir och eng Äntwert.

'T gët der, di gin al wi eng Kou, an di léieren ower näischt zou.

Zwee gesi méi wi een; z. B. zweemol näischt. Nët nëmme di kleng Kesselen hu grouss Oueren.

'T gët een esou al wi eng Kou, de Speck hëlt all Dag zou.

Hal d'Hand virun de Mond, wann s De wëlls gaapsen; ower nët, wann s De wëlls bäissen!

Mir son: 't as besser wi näischt! a menge schon, 't wir gutt.

Déi al Dëppe kachen am beschten, muer ba-ke mer.

Dat Aalt dauert am längsten; 't as en alen Dauer.

Voll Würder sin eniichter Gedanken; hätt dach nëmme ni een äis gesot: keen Dag ouni Mëllech!

De Bauch kann nët fir de Kapp; de Kapp ower fir de Bauch.

Besser eng Dauf am Bett, wi e Spatz an der Hand.

'T huet een et nët lücht; ower 't huet ee lücht.

'T as néierens besser wéi doheem; ower zum beschten as et do nach laang nët.

Siwebiirgesch -

NEUER WEG / 27. April 1971

Der Misch soht senj Mienung

Fiertsetzung end Ufong

Der Baspul wärdent ängde mi, dat det Inträss fier as saksesch Sproch am Zanien äs. Et fängt sich noch ald enner, die sich de Müh git, aster af saksesch ün der Zegdung ze schreiwen. Dat et sich, derbä hißsächlich am kritisch Eisse-rungen hondelt, kon den Wiert des Ge-schriwänen nor vergessern, af des Uert kun dro är Sachen zer Sproch, iwer dä em schin longhär häw riede messen. Asem Saksesch, dot än den vergäng-nen Jöhren esi oussoch, als beriet et sich vier, hiesch-lonsem vun der Iwerflächez verschwängden, widd dermät der biest Dänt erweisen. End all diejenigen, dä der Mienung sen, biesser gesoht, sech de Froch ställen, ow et sich noch iwerhißt auszuehlt äst sakseschet ze schreiwen, dien soll et gesoht sen, dat et as Pflicht äs, as Sproch vier dem Vergiessewä-rden, vier dem Verschwängden ze bewoh-ren! Mer hun enzt de Meilegket dot oh-nen Aschrinkung ze dahn.

As Saksesch huet sich bäm Iwerdrohn vun Mell ze Mell, vun Alder af de Kängd averändert, erholden iwer de Jöhrhang-dert. Dot äs Vierdiel end Nohdiel ze-gleich. Mir schengt der Nohdiel gresser ze sen am Ugebläck, wonn ech iwerliejen, dat de Sproch iwer är Afgow, Ousdrack end Mäittel der Verständigung ze sen, uch de Bestämmung huet ze belden, ze erzäh, det Dinken ze beäffassen end ze lieden, drodn mess ech mer sohn, dat uch as Dinken mät der Sproch zerückbliwen äs honjder der Entwäcklung, as Gedon-ken kenne sech nor än dien Gränzen be-wiejen, dä mir es mät aser Sproch vun

sälwend zähn! Mir hun des Iwerliejung am vergängnen Jöhr ister ze hiere be-kun än der Uert, dä es hart trofen huet, sorje mer derfier, dat mer se wedderlie-je können. Wat sich awer drodn ergibt, wonn de Gedonken de Meilegket se uch ouszedrücken, iwerstejen, na hiert nor Irre Kängden za dä Ir än der Stadt huet, wä dä är Saksesch „spicke“ messen mät Wiertern ous onder Sprochen, derwell se än den richtigen saksesch Ousdrack verlieje sen! De Zegt, dä zwängt es noa Ousdrack än as saksesch Sproch änzegliedern end dat mer dro um biesten af den detschen Sprochschatz zerückgreifen, dot holden ech als vill beriechtlichter, als ifach främ Wierter ze iwerneien! Verschwängde mess der Angderschid zwä-schen Gebouren- end Städtersaksesch esi wä uch dä Zegt verschwängde moss, wo Städter end Gebouer sech lastich moch-ten enner iwer den ondern. Dot äs de Forderung der Zegt! Der Saks vun hegt-zedoch, die sätzt nimmie af dem Issen-odder Büffelwuegen end plätscht mät der Giessel, er sätzt af'm Traktor end gladd uch am Auto end huet de Giessel, zesummen mät al dem Vierurtel keen allent, wat noa wor end agewunnt, eweechschmeisse messen, za senjem Nat-zen, ech bidden hiesch! Ech hun nichen Grängd ünzenien, der Begräff der Ver-städterung, der „Urbanisierung“ weer ech främ, za dier kit et, dot soat gewäss! Drodn awer widd as old saksesch net genäjen, all dä noa Andräck, dä mir mät dien noaen Amstängden ze erfassen hu wärden, uch richtig ouszedrücken end dro, bestiht de Gefohr, dat as Sproch än de Trun kit end nor noch Vülks- end Sprochforscher wärd seoh dermät be-schteftijeh.

Der old Mängsch, iwerliecht nor gad, die lieut mät senje Gedonken um läw-sten än der Vergongenheit, vergäst af de Gejewuert end dinkt net un de Zakonft, de Sproch awer terf dot net, sä mess sech ernoarn, mät der Gejewuert mä-gohn end sech fier de Zakonft vierber-riden! De Zakonft awer gehiert dien vil-len Mischen end net den „Mähehn“, lä-wer Frängd ous Schink. Ech donken Der uch fier Denj Belierung.

Well Sproch af deser Wält huet sech net ändere messen än eseffelt Jöhren? Inten terf se net: Zerückbleiwen honj-der der Entwäcklung, sonst giht et es uch mät dem Dinken esi, Sproch end Din-ken awer sen Begräff, dä sech net trän-ne lossen vun enonder, se beäffasse sich gejeseglich, int heet vum ondern uel.

Soat frängdlich begrosst
vum Misch

Lëtzebuergesch

Mir hun zënter zwee Jor e Siwebiirgesch-Lëtzebuergesche Frëndeskrees zu Lëtzebuerg. Déi zwou Sprooch gläichen sech a verschidde Stécker. Wéi, dat soll jiddereen emol selwer erausfannen Dat hei as eng Prouf aus der Kronstadter Géigend, den

Artikel gouf esou gutt wéi et gong iwwersat. — Mir si gär averstanen och Stécker aus anere siwebiirgesche Géigenden ze bréngen. Wéinst der Sprooch an awer och wéinst deem, wat dra gesot gët, as deen heien Artikel aktuell.

De Misch seet séng Menong

Fortsetzung an Ufank

Deer Beispiller gin et der ëmmer méi, datt den Intresse fir eis saksesch Sprooch um Zouhuelen as. Et fënt sech nach alt een, dien sech d'Méi gët eppes (äster) op saksesch an d'Zeidong ze schreiwen. Datt et sech derbei haaptsächlech ëm kritesch »Äisserungen« handelt, kann de Wiert vum Geschriwwenen nëmme vergréisseren, op dëser Plaz (Uert — Ort) kënn dofir är Saach zer Sprooch, iwwer déi mer scho laang (hier) hätte schwätze (riede) missen. Eisem Sakschen, dat an de vergaangene Joren esou ausgesinn (aussouch) huet, as (wéi wann) et sech virberede géif, schéi lues (hiesch — lonsen) vun der Iwwerfläch ze verschwannen, gët dermat de beschten Déngscht erweisen. An all déi (jéineg), déi der Menong sin, besser gesot, sech d'Fro stellen, of et sech iwwerhaapt nach rentéiert (ausbezuelt) eist saksesch ze schreiwen, deem soll et gesot sin, datt et eis Flicht as, eis Sprooch virun dem Vergiesse-gin, virun dem Verschwannen ze »bewahren« ! Mir hun elo (enzt) d'Méiglechkeet dat ouni »Aschränkung« ze maachen (don).

Eist Saksesch huet sech beim Iwwerdron vu Mond zu Mond, vun den Elteren op d'Kanner onverännert erhalen iwwer d'Jorhonerten. Dat as e Virdeel an en Nodeel zegläch. Mir schéngt den Nodeel gréisser ze sin am Abléck, wann ech iwwerleën, datt d'Sprooch iwwer hir Aufgab, Ausdrock a Mëttel fir d'Verständnegong ze sin, och d'Bestëmmong huet ze bilden, ze erzéien, d'Denken ze beaflossen an ze leden, dofir (drodn)

muss ech mer son, datt och eist Denke mat der Sprooch zrëckbliwwen as hanner der Entwécklong, eis Gedanke kënne sech nëmmen an dene Grenze »bewegen«, déi mir äis mat eiser Sprooch selwer (vum selwen) zéien ! Mir hun dës Iwwerleeong am leschte (vergaangene) Jor fir d'éischt ze héiere krit an deer Aart, datt et äis haart getraff huet, suerge mer derfir, datt mer se widderleë kënnen. Wat sech awer doraus ergët, wann d'Gedanken d'Méiglechkeet se och auszedrëcken, »iwwersteigen«, ma lauschtert (héiert) nëmmen Iere Kanner no, déi Dir an der Stad huet, wéi déi hiirt Saksesch »spicke« misse mat Wieder aus anere Sproochen, well se (ëm) de richtegen, sakschen Ausdrock verleë sin. D'Zäit, déi forcéiert (zwéngt) äis Ausdréck an eis saksesch Sprooch anzeglidder an datt mer do am beschten op den däitsche Sproochschatz zrëckgräifen, dat halen ech fir vill méi richtig (berechtigt), wéi einfach friem Wieder z'iwwerhuelen. Verschwanne muss den Ënnerscheed zwësche Bauere- a Stiersaksesch, esou wéi och déi Zäit verschwanne musst, wou Stieter a Baueren sech lëschtg mouchen, een iwwer den aner. Dat as d'Fuerderong vun der Zäit. De Sachs vun hautzedag, die sëtzt nëmméi op dem Uessen- odder Büffelwou a klaakt (plätscht) mat der Gäissel; e sëtzt op dem Trakteur a glat ewech och am Auto an huet d'Gäissel, zesumme mat all dem Viruurtel géint alles, wat nach wor an ugewinnt, ewechschmäisse missen zu séngem Notzen, wann ech glift

Op der Kämpéngsplaz

(ech biede schéin) ! Ech hu kee Grond unzehuelen, de Begrëff der »Verstiederong«, der Urbaniséierung wir eech friem, dir kennt e, dat sid gewëss ! Duerfir awer wäerd eis al saksesch Sprooch nët duer goen (genäjen — genügen), all déi nei Andréck, déi mir mat den neien Ëmstänn ze erfaassen hun (wäerden), och richteg auszedrücken an do besteet d'Gefor, datt eis Sprooch ëm den Troun kënnt an nëmme nach Volleks- a Sproochfuerscher wäerden sech dermat beschäftigen.

Deen ale Mënsch iwwerleet wuel nach gutt, e lieft dach mat sänge Gedanken am léifsten an der Vergaangenheet, vergësst (af — op) d'Géigewaart an denkt nët un d'Zoukonft, d'Sprooch awer duerf dat nët, si muss sech erneieren, mat der Géigewaart matgon an sech fir d'Zoukonft virbereden. D'Zoukonft awer gehéiert dene ville Mischen an nët de »Méchelen«, léiwe Frënd aus Schink. Ech danken Der och fir Déng Beléierung.

Well huet d'Sprooch op dëser Welt sech nët änneren missen an (esou an) esou vill Joren ? Eent (Inten) däerf se nët: Zréckbleiwen hanner der Entwécklong, soss geet et äis och mam Denken esou. Sprooch an Denken awer si Begrëffer, déi sech nët trenne loosse vun eneen, si beaflossen sech géigesäiteg, eent hänkt vum aneren of.

Sid frëndlech gegrëisst vum Misch

Nach virun enger halwer Stonn waren d'Spréiwen an d'Kanéngercher Meeschter op der Kämpéngsplaz;

an aller Gemittsrou si si tèscht dee gielen, brongen a gréngen Zelter hin an hier getrëpelt an hun nom Muereskascht gesicht;

ronderëm op de Beem an an den Hecke fleten d'Vullen, datt et eng gelleg Freed as;

am Gras fénkelt den Da, datt ee mengt d'Wiss wir en eenzege grouse Spigel;

hannert der Kopp huet elo grad de Guckuck geruff, sechsandrëssegmol;

wann dat fir mech as, dann hun ech jo alt nach e klenge Sträppche viru mer;

nieft der Kämpéngsplaz, am Dännebësch, ruckelt zënter fënnef Auer eng Koppel wëll Dauwen;

an der Tëschenzäit as et eng Grimmel méi lieweg gin;

mat struwwelege Käpp a verschlofene Gesichter luusse bal hei bal do Männercher a Frächercher aus den Zelter a kucken nom Wieder;

nieft eis as eng Famill am Gaang Kaffi ze drénken;

krëtjéft ! déi waren haut wakereg;

e klengt Meedche spillt scho mat senger Popp;

säi Frënd, e Bouf vun dräi, véier Joër, schéisst mat engem Kapperchers-revolver wéi besiess;

ech wëllt der Jomer hätt dee klenge Kaméidiskréimer;

d'Sonn dréckt scho gutt;

et schéngt mir kréien haut e schéinen Dag . . .

René Kartheiser

D'Moritat vum Schëppestill

De Jhang, dat war e Baureknuet,
En hätt sech gär mam Liss bestuet.
Hien hat gespuert och Frängercher
Fir spéider déi kleng Jhängelcher.

An d'Lisa as um Haff fir Mod,
Et féiert do dee ganze Stot.
E Meedche brav an ëmmer äerdeg,
Fir d'Hochzeit as den Trousseau fäerdeg.

Do koum aus dem Abruzzeland
De Pietro vun der Sonn verbrannt,
Mat feireg An a schwaarz Capelli,
Fiirt mat der Schubkar beim Zambelli.

Héich op der Stee a moll an dur
Séngt Pietro wéi en Troubadour
Eng Sérénad vun der Amore,
Vu Sole mio a vum Cuore.

Do mécht eist Liss him schmanteg An,
Säin Häerz gët méll wéi Marzipan.
Hatt kuckt sech laang a vill am Spigel,
An d'Gromprenzopp brennt un am Digel.

De Pietro, deen as käergesond,
Hie kësst dat Meedchen op de Mond.
'T war owes spéit an enger Scheier
An d'Lisa spiirt d'Abruzzefeier.

Do rífft de Jhang: Dat geet ze wäit.
Hien hëlt e Schëppestill am Sträit
An heet de Botja flang op d'Boss ...
Am Kulang, do as d'Blutt gefloss.

Den arme Pietro, dee war dout,
Bei Waasser koum de Jhang a Brout,
An d'Leit, déi hate vill ze rieden,
Du gong eist Liss an d'Klouschter bieden.

Dir Medercher hei jonk an al,
Vun där Geschicht as dës d'Moral:
Huet dir emol e feste Freier,
Gitt bei keen aneren an d'Scheier.

Aus der Usprooch vum A. Krier

(Châmber - 1973 - éischt Sëtzong)

(dënschdes, 9. Oktober 1973)

E Stéck aus der Usprooch vum Alterspräsident Antoine Krier, *de Kréiesch Tunn*, wéi mer soen (hien huet sech nët méi fir déi nei Châmber 1974 opgesat).

Mesdames, Messieurs,

Chers collègues,

La présente session, déclarée ouverte par Monsieur le Ministre d'Etat, Président du Gouvernement, est la dernière de la période législative pour laquelle les membres de cette Chambre ont été élus.

Depuis longtemps on n'entend plus dans cette enceinte la remarque du Président, s'adressant à un député voulant s'exprimer en luxembourgeois: „Est-ce que l'honorable membre ne sait pas que la Chambre a pris une décision que tous les membres doivent s'exprimer soit en français soit en bon allemand”.

No der Liberatioun as an der Consultative vun 1945 lëtzebuergesch a franséisch geschwat gin. Däitsch as vun do un duerch lëtzebuergesch ersat gin, esou wéi jidderee vun ons et schwätzt.

Op deem wichtigen Dag vu senger Majoritéit as, duerch en noblen a schéine Geste vun eise *Prënz Henri*, d'Lëtzebuerger Sprooch zu Éiere komm. *Eise Prënz huet séng éischt Ried als Ierfgroussherzog op lëtzebuergesch gehalten.*

Erlaabt dofir, dass ären Alterspräsident séng lescht Ried als Doyen och op lëtzebuergesch hält.

Mat dem Ierfgroussherzog a mat dene jongen a neie Wieler vun 18 Jor kënnegt sech eng nei Aera un. Déi éischt Wahlen nom allgemenge Stëmmrecht mat 21 Joër hun 1919 stattfund an déi lescht 1969. Ronn 50 Joër Wahle nom allgemenge Stëmmrecht mat 21 Joër. Vun 1974 u gin déi jong Leit scho mat

18 Joër stëmmen. Domat geet eng al Period eriwwer an eng nei fängt un.

Ënnert dene jonge Wieler vun 1919 waren nach deer déi 10 an 12 Stonnen den Dag geschafft, keen Urlaub a keng bezuelte Feierteg kannen hun, déi weder Recht nach Schutz op der Aarbecht haten, als Léierjong oft näischt an als jong Aarbechter ganz wéineg verdéngt hun. Déi ganz arem sin op öffentlecher Plaz, um Kënnerchersmaart gedangt gin.

Mat dem Aarbechter-Verband, deen 1916 gegrënnt a starek gin as, hun och déi fortschrëttlech Parteien d'allgemeng Stëmmrecht gefuedert, dat dann iwer de Wee vum Parlament realiséiert gin as.

En Deel vun dene jonge Leit, déi 1919 fir d'éischt mat stëmmen gaange sin, ware Revolutionär an hate gemengt, mat hire Stëmmen e grouse Changement an der Châmber an domat eng komplett Ëmstellung an der Regierungspolitik ze erwiirken, an d'Gesellschaft op ee Worf ze änneren.

Si haten sech geiirt. . .

D'Châmber huet dene Jonge vun haut nët nëmmen d'Stëmmrecht zu 18 Joër gin, si huet hinnen eng ganz Rei Gesetzer gestëmmt, déi ëmmer nees ze reforméiere sin, an Arichtongen hannerlooss, déi ëmmer nees ze verbesseren an den Zäiten unzepassen sin. Wann ären Alterspräsident sech erlaabt huet, kuurz ze skizzéieren, wat alles an där Period vum allgemenge Stëmmrecht geschitt a gestëmmt gin as, fir eis Gesellschaft ze verbesseren an de Liewensstandard vun de Lëtzebuerger ze hiewen, dann aus zwou Ursaachen :

1. Fir domat deen héije Wäert vun der parlamentarescher Demokratie ënnerstrach ze hun, déi fortlaafend Gesetzer a Reformen bearbecht, fir d'sozial Situatioun vun alle Lëtzebuerger ze hiewen an d'Gesellschaftsuerdnung an där mer liewen méi mënschlech ze man.

2. Fir eis ze besënnen an eis dann ze beken-
nen zu der Demokratie, déi all Diktatur —
gläich vu wat fir enger Faarf — ofleent an
d'Fräiheet vum Mënsch iwwert alles stellt.
(Très bien sur les bancs du P.C.S.)

Eemol an dene 50 Joër vum allgemenge
Stëmmrecht konnten déi konstitutionnel vir-
gesi Wahlen nët ofgehale gin. Et waren déi
vum Juni 1940. An deem Mount haten
d'Nazien d'Land besat an d'Lëtzebuurger
d'Fräiheet verluer. Dene jonge Lëtzebu-
ger, déi elo mat 18 Joër mat stëmme gin,
wënsche mer, datt se ëmmer an a voller Fräi-
heet hiert Souveränitéits- a Stëmmrecht be-
notze kënnen. Si hun d'Méiglechkeet, iwer
de Wee vun der parlamentarescher Demo-
kratie d'Gesellschaftsuerdnung vun haut
weider auszubauen an ze verbessern.

Si kënnen d'Gesellschaft esou ausbauen, dass
all Form vun Ausbeutung vum Mënsch
duurch de Mënsch verschwënnt an dass de
Mënsch an der Gesellschaft alles as a séng
Perséinlechkeet voll entfalten a ganz entwé-
kele kann.

Déi Al déi gin, déi Jong déi kommen.

Et as un dene Jongen nët bei deem stoen ze
bleiwen, wat déi Al geschafen a verbessert
hun.

Si hun um parlamentaresche Wee den Aus-
bau vun all deem virunzedreiwen, wat déi
Al hinnen hannerlooss hun.

Si hun d'Demokratie an der Wirtschaft an
an de Betriber ze realiséieren an an de Ver-
waltungsreit vun de Gesellschaften hire
Mann ze stellen.

Si hun d'Bildungswiesen esou ze reforméie-
ren, dass a Lëtzebuerg all Bildungsméiglech-
kete bis zur héchster Stuf erméiglecht a jid-
derengem no séngen Aptitude geséichert
gin.

Si si responsabel fir d'Gesellschaftsreform
vum Joër 2000, déi alle Lëtzebuurger eng
héier Liewensqualitéit a voller Fräiheet ze
sécheren huet ...

Et wor virun ...

Viru 90 Jor, den 8.7.1884, as de Professor
J.-P. *Erpelding* zu Bierg bei Betzder gebuer.
Mir wënschen him all Gutts an all Schéins
mat enger gudder Gesondheet fir säin Dag
an drécken him den Daum fir déi 100 Jor
och feieren ze kënnen.

Zënter 5 Joër, vum 19.9.1969 un, hu mer
sonndes eng Lëtzebuurger Stonn op der Të-
lëvisioun — odder seet ee besser am Fernseh
— mat deem bossegen a wonnerlechen
Numm »Hei elei ! Kuck elei !«

Virun 10 Joër as de Wëllem *Weis* gestuer-
wen. Gedichter a Geschichten huet e ge-
schriwwen e. a. d'Seechen: *De Klautche* vun
Izeg.

Viru 15 Joër, den 22. 7. 1959, as de Robert
Bruch mam Auto dout leie bliwwen. E gouf
keng 40 Joër al, gebuer den 19. 1. 1920.
Jidderee weess, wat mer mat him verluer
hun, apaarti déi Leit, déi mat him perséin-
lech ze din haten, an déi nët manner, déi ee
liichtschaz »Sproochmatessen« nennt. Hien
huet eis eng *Lëtzebuurger Grammatik* ge-
schriwwen, e Sproochatlas an déi Iechter-
nacher Glossen hannerlooss, e bedäitend
Buch iwwer d'Lëtzebuergesch verfaasst
(*Grundlegung einer Geschichte des Luxem-
burgischen*) ouni déi aner vill Artiklen ze
nennen, wéi »*Dem Decimus Magnus Auso-
nius séng Rees op d'Musel op lëtzebuergesch
erzielt*« asw., asw.

Viru 15 Joër gouf eisen *Ukawe* gebuer.

Viru 75 Joër as den N. S. *Pierret* (*Nik.
Steffen*) gestuerwen.

Virun 100 Joër, den 28. 8. 1874, gouf den
August *Liesch* zu Munneref gebuer; en as
viru 25 Joër, den 13. 3. 1949, gestuerwen.

Virun 100 Joër, de 6. 12. 1874, as den *Nik.
Steffen* gestuerwen, de Brudder vum *Nik.
S(teffen-) Pierret*.

Notizen

Aus dem leschte *Courrier de l'Éducation Nationale*. No A4/74.

Spillschoulen. Do heescht et:

Fir déi friemlännesch Kanner un eist Liewen an un eis Sprooch ze gewinnen, dofir wiren d'Spillschoule wéi geschaf. Et sollt an der Spillschoul ewell mat dene Kanner ugefaang gin, fir se mam Lëtzebuergesche kënneg ze maachen. Déi Kanner sollte mat dene Lëtzebuerger zesumme schwätzen a spillen a schaffen. Lues a lues sollten se un d'Lëtzebuergesch gewinnt gin, mat audio-visuelle Metouden asw. — Wann dat richtig gemaacht gët, da kommen déi Kanner huerteg zuwee, well et gesäit een et gutt: do wou Lëtzebuerger Kanner mat denen anere spillen an hampechen, do versti si sech séier.

Den Déifferdanger Volleksbildungsveräin hat eng kleng Gedenkfeier fir de 60. *Dou-desdag vum C. M. Spoo* op dem Escher Kiirfecht gehalen. Eng véierzeg Leit waren do beienee komm an de Präsident, den Här Cornel Meder, Professer an Direkter vun der Mëttschoul vu Péiteng, huet eng kleng, awer gutt Ried gehalen. En huet opgeruff fir e grousst Spoo-Buch ze maachen, mat allen Nuancen, mat Zäitdokumenter a mat Illustratiounen, den C. M. Spoo sou ze beschreiwen a viruliewen ze loossen, sou wéi en zu Liefzäite wor. Jiddereen as wëllkëmm fir eng Hand mat unzepaken.

hr

Wënsch

Fir Mammendag as e puermol an der Redaktioun gefrot gin, ir kee Buch ze kréie wir mat Gedichter à Spréhelcher, déi d'Kanner da kënnen opsoen. Wie géif déi Saachen zesummerafen?

Et gouf dann am selwechte gefrot no engem Bichelche mat Kannerspréhelcher a Reimercher fir déi Kleng. Wie géif sech dodru gin?

Spuerkeess — Op der Foire huet d'Spuerkeess e schéint Bichelche verdeelt »Richtig spueren = besser spueren« dat ganz op lëtzebuergesch geschriwwen as.

Sproochesträit — Geschitt zu Maarteleng, belsch Säit. — Den Interesseveräin vu Belsch-Maarteleng huet en Haischen, en Informatiounshaischen, mat zwee Schëlde. Eent mat der Schrëft: Renseignements — Inlichtingen, dat anert: Inlichtingen — Renseignements. — Dat huet engem Tourist nët gefall, well an engem franséisch-sproochege Raum soll nëmme franséisch um Haische stoen. En huet sech zu Bréissel beklot. D'Sproochekommissioun huet driwwer »déliberéiert«; 't koum ee vu Bréissel erof »enquêtéieren« an de Bescheed ergoung: nëmmen ee Schëld, an dat op franséisch. D'Gemeng huet sech missen dermat ofgin, si huet gesot, wéi den Dicks sénger Zäit: perschi, perschass, et bleift ewéi et as; zweesproochege. (*Lëtzebuerger Wort vum 12. 2. 1974*) Ee Gléck, datt kee Lëtzebuergesch drop stoung!

Arel — Eng Statu fir den Hellechsmann. — Am Fong sin se zu Arel eens gin fir eng Statu vun engem Hellechsmann opzeriichten. D'Statu gët vum Paul *Mathey* vu Fraassem gehaen a se soll vläicht ewell den Hierscht, wann nët, dann d'Fréijor fäerdeg sin. Se kéim an de Parc Léopold, bei den Touriste-Pavillon ze stoen. (*Lëtzebuerger Wort vum 30. Abrëll 74*)

Vläicht gët d'Statu d'Plaz vu villen heemleche Rendezvous-ën, zemol da, wann se schéin an enger heemlecher Plätzelche sténg — da sténg den Hellechsmann nët fir nâischt do an e kënnst sech ees ewéi ees säin Hutt a séng Box verdéngen.

Integratioun

E Bréif un den Här *Pierre Werner*,
Staatsminister

Esch-Uelzecht, den 10. Mee 1974

Här Staatsminister,

Erlaabt mir d'alleréischt e grouse Merci fir de lëtzebuergeschen Opruff, deem d'Regierung um 25. Joëresdag vum »Conseil de l'Europe« gemaach huet.

Am Communiqué iwwert de Regéierungsrot vum 3. Mee geet Rieds iwwer d'Integratioun vun eise Friemaarbechter an dovun, datt dee Problem ganz komplex as; datt mir alleguer Versteesdëmlech fir déi Leit sollen hun, wa mir si wëllen integréieren; virun allem ower och, datt mir hinnen de Kontakt mat eise Leit méi liicht maachen.

Här Staatsminister, d'Actioun Lëtzebueresch/Eis Sprooch as zënter laang iwerzeegt, datt eis Sprooch eent vun de wichtigsten Elementer fir d'Integratioun as. Wa mir et fäerdeg kréien, fir dene Leit an eis Sprooch eranzehëllefen — amplaz datt mir mat hinnen a si mat eis e puer kromm Wëppele schwätzen — dann eréischt kréie mir si méi no bei eis ! Mir mussen no praktesche Mëttele sichen, wéi dat sech am beschte maache léisst; sprock theoretesch Sproochecoure gin nët duer; mir mussen dofir Ëmfroe maachen an dat psychologesch duerchorganisieren. D'Äis, wat an eiser Géigend a sproochlech ëm déi Leit as, musse mir mat der Sprooch brieden; wa mir vu Kontakt schwätzen, menge mir jo vrun allem och Sprooch... a wéi hun eis Friemaarbechter Geleënheet fir eis Sprooch ze léieren ? Si schaffe jo och nët nëmme bei eis, si liewe gär mat eis.

Wann Dir erlaabt, sin ech mat der Actioun Lëtzebueresch ganz gär prett, fir mat der Regierung an allen Instanzen zesummenzeschaffen, fir Middel a Wee ze sichen, wéi mir der Integratioun iwwert eis Sprooch hëllefë kënnen.

De Problem »Sprooch an Integratioun« war iwregens ee vun de Ponkten, déi mir fir eis Generalversammlung vum 19. Januar dëst Joër op de Programm gesat haten, deem och bei dësem Bréif läit.

Här Staatsminister, Dir kënnt mat eis rechnen, fir datt eis friem Leit sech eng Kéier méi »doheem« an eisem Land fille sollen.

All Guddes, a mat déiwem Respekt !

Lex Roth, Präsident

... Æntwerten

Déi Nummere(n) a Klame verweisen op de Band an d'Säit vum Lëtzebuurger Dixonär, wou eventuell weider Eenzelheten ze fanne sin.

- I. *Uerzen*: a) as richtig (IV, 365).
- II. *Minnewee*: b) as richtig, nëmme grad dass den Danz am $\frac{3}{4}$ -Takt as (Menuet) (III, 155).
- III. *Sandpupert*: a) stëmmt (IV, 85). Déi laténgesch Nimm ënnert II an III si pur Fantasi.
- IV. *Klompes*: c) as richtig (II, 395).
- V. *Mo(o)rzelen*: eng Fal: dat Wuert gët et nët.
- VI. *Gëllewib(b)el*: e Wuert fir Kiewerlek, Goldschmatt, Päerdskrécher (II, 51).
- VII. *Gëtschel*: b) stëmmt. Och: Hierzel (II, 53). Déi Versen, déi am Renert solle stoen, sin erfond. De Renert huet iwwerseng keng 15 Gesäng, mee nëmme 14.
- VIII. *Wierwel*: allen dräi Äntwerte si richtig (IV, ...).
- IX. *Stréenkentaart*: a) (IV, 298).
- X. *Iewent(er)*: c) (II, 203).
- XI. *Spiirkeeljoun*: eng Fal: alles falsch. Eng (oder e) Spiirkeeljoun (och: Spékeljoun, Spackeljoun) as — ënner Anerem (IV, 243) — d'Stärebild vum Skorpion (an de Kalenneren) no deem een sech fir bestëmmt Gaardenaarbechte soll riichten.
- XII. *E geet mat him duurch d'Pittibouen*: a) stëmmt (III, 353).

Roth Lex:

Den Iesel mam Helljebild

(*Faaben op lëtzebuergesch verzielt*)

En Iesel hat fir eng Prässioun
en Helljebild ze dron;
e kum sech vir wi Gott-weess-wat,
well s'all hir Kap ofdon;
him as et gaang, an nët ze knaps,
wi alles sech vernäipt,
hien houl fir sech dat frommt Gefax
an huet sech drop verstäipt;
e licht de Kapp wi d'Kutschepäard,
su houfreg a vermengt ...

bis een em sot: „Ma gitt Iech dach,
't as nët, wat Dir Iech denkt !
Här Groë kommt dach zou Iech,
wat maacht D'r Iech dann sou midd ?
Eist Knéien as fir d'Bildchen ...
an nët well Dir et sid !

Sou klëmmt gär eppes an de Kapp
't kënnst dack ee sech déck vir ...
ma, 't as ee laang nët ëmmer dat,
wat een sou gäre wir !

Nei Bicher

Klees, Henri: Luxemburger Pflanzennamen. — Beiträge zur Luxemburgischen Sprach- und Volkskunde. Nr. VIII. — Institut G.-D., Section de Linguistique etc., 5, rue Large, Luxembourg, ccp. 8776. 24×16 cm. S. 192. Präis: 300 Frang.

Wien am meeschten op dëst Buch gewaart soll hun? Deen, deen sech fir d'Planzen intresséiert odder deen dee fir d'Lëtzebuergesch Intressen huet? Dat as nët gutt soen. Sécher allebéid. Am Virwuert schreift de Kleessen Heng, datt d'Aarbecht zënter 1965 fäerdeg gewiescht wir an dorëmmer an den Tirange gekluddert hätt bis d'Buch elo, no bal zéng Jor erauskoum. Dat as nun egal, d'Haaptsaach et as do, mat 1111 Planzen. — Mir hate bis haut eng Lëscht mat Planzennimm vum Jos. Weber, dee Mann, deen och Sekretär vum Dixonär 1906 wor. Déi wor 1890 erauskomm. — Am Fong sollt dës Aarbecht e Stéck vun enger Sammlong vun Déier- a Planzennimm sin, déi nieft den Nimm och de Folklor mat dra bruecht hätt. — D'Vullennimm huet de Rinnens Heng 1969 erausgin (déi sin och nach ze kréien), op d'Déiernimm musse mer nach waarden. — Virewech muss een déi sëlliche Aarbecht bewonneren, déi de Klees geleescht huet, mat nosichen a glannen an ale Kalenneren a Schrëften, Fischen a Manuskripter, wéi déi vum Dicks a vum Comes. — An der Aféierong kréie mer en Iwwerbléck iwwer d'Nimm vun de Planzen, no wat fir engem Modell s'entstane sin, sief et no Déieren, sief et no anere Planzen, datt se gekoppelt gouwen nom Gebrauch, wéi z. Beispill Kornischongsënn, no der Bléi, no der Fuerm (vun Déieren asw.), no Kleider (Schläppercher, Schong), nom Glaf an no Awerglaf, nom Doud, no der Plaz, wou se wuessen, no de Faarwen... Opgebaut as d'Buch nom ABC an nummeréiert, dobäi sin d'Planzen aus enger Famill beieneegesat: op der enger Säit den däitschen Numm (fett gedréckt), drënner de latäi-

neschen an de franséischen, an der zweter Kolonn déi Lëtzebuenger Nimm. An do wonnert een sech wéivill dat deer sin! A wéi se hei ands do duurchernee gin! Wat fir deen een eng Botterblumm as muss nët déi selwecht Planz fir deen anere sin.

Fir jidderengem et sou liicht wéi méiglech ze maachen, fir nozeschloen, sin och Index dra komm: e wëssenschaftlechen (latäineschen), e franséischen an e lëtzebuergesch. Zuele weisen op d'Planz am Text. — Eng Hedenaarbecht fir sou en Index ze maachen, ofgesi vum ganze Buch. Een deen emol esou eppes huet misse maachen, dee weess, wat dat fir eng »Negeraarbecht« as. Datt dobäi Feler geschéien, eppes vergiess, verstatlt a verdréckt ka gin, dat versteet sech bal vum selwen. Dofir as nach eng Lëscht mat Verbesserongen an Zousätz bäi komm. — Den H. Klees seet och mat Recht, datt en nët all Numm kënnt hun, dat wir eng Saach der Onméiglecheit, mä et sin der vill, ganz vill. Dofir, wann der Intressen un de Lëtzebuenger Planzennimm an um Lëtzebuergesch huet, da bliedert emol dran a schaaft Iech et un, et as dërwäert. Op alle Fall misst et an all Schoulbibliothék ston, well et gehéiert och dohin.

An zum gudden Enn soll och op de *Froëbon* fir eng Volleksbotanik higewise gin, déi nach hannendran as. Et géif ee wënschen, datt jiddereen, deen d'Buch keeft, déi Froe kuckt an drop äntwert.

hr.

Mir gin elo grad nach gewuer:

Lëtzebuergesch an der Schoul. — Dat neit Buch *Lëtzebuergesch an der Schoul* as elo entelech do. 100 Säiten Text a 40 Säiten als Bäiluegt: Wéi schreift ee lëtzebuergesch? Dréckerei Joseph Beffort, Lëtzebuerg. Mir kucken an der anerer Nummer méi genee dran. En éischte Wonsch vun der Actioun as elo Wiirklecheit gin.

hr.

Gesamtwierk vum Méchel Rodange.

Edition Krippeler. — Dem M. Rodange säi ganzt Wierk kéim elo am Oktober doudsécher eraus. Et as alles dran, wat de M. Rodange geschriwwen huet; Lëtzebuergesch an Däitsches, mat Glossaren. D'Präisser sin A ... 25 000 Frang;

B Luxus-Ausgab ... 3 500 Frang; Ausgab C ... 3 500 Frang (nummeréiert vun 1—100); Ausgab D ... 2 000 nummeréiert Stéck 1 250 Frang.

Spoo C. M.: An der Hemecht. Éischten Deel vun der »Sœur Marie du Bon Pasteur«.

Den Déifferdanger Volleksbildungsveräin huet dat éischt Kapitel vum Spoo senger »Sœur du Bon Pasteur« op en Neits erausgin. D'Bichelchen huet 20 Säiten an et heescht: An der Hemecht. De Spoo erzielt eis, wéi et a séngem Eechternach vun deemools (1845—1855) an a séngem Eltrenhaus zougaangen as: Hee weist eis, wéi séier d'Gléck vun enger braver Famille konnt ennergoen, wann de Papp krank gouf oder ewechgefall as.

Et kritt een d'Bichelchen, wann ee 25 Fr. op de Postscheck, Nummer 38981, vum Déifferdanger Volleksbildungsveräin iw-

werweist. Fir d'Schoule soll een dem Josy Asselborn, 36, P. Neiertz-Strooss, Zolver schreiwen. (Extrapräis)

Lëtzebuerger Dixonär

D'Kommissioun vum Lëtzebuerger Dixonär seet äis, datt d'Haaptarbecht elo gemaacht wir an de Buschstaf »Z« am Februar an d'Dréckerei komm as. Fir den Hierscht kënn de Rescht vum ABC gedréckt sin. — Am September 1973 sin d'Aarbechte mat dem »Nodrag« ugaang. Si mengt an zwee Jor och domat fäerdeg ze sin. — Mir hätten deemno dann no 25 Jor de ganzen Dixonär do leien: 4 Bänn mat ronn 2000 Säiten. Hei nach eng Kéier d'Präisser: Band I, II, III (A—P), nët gebonnen 950 Frang. (17 Hefter); vu Band IV sin d'Hefter (vum R bis Waasser) 18—21 eraus, 22 kënn geschwënn. Präis vum Heft an der Subskriptioun 80 Frang; Eenzelheft 95 Frang.

Rinnen, Henri — Reuland, Will:

Kleines deutsch-luxemburgisches Wörterbuch.

192 Säiten, ronn 20 000 Wieder. St. Paulusdréckerei. An de Bicherbuttécker an am Verlag ze bestellen. Subskriptionspräis 350 Frang; dono 450 Frang.

Actioun Lëtzebuergesch, Postkëscht 98, Lëtzebuerg — Postscheck 6644 — Kont bei der Spuerkeess, Lëtzebuerg 1000/7250/4

Präsident: Lex Roth, Dunant-Strooss 14, Esch-Uelzecht, Tel. 54 77 87

Sekretär: Laure Wolter, Collart-Strooss 22, Betebuerg (Bettembourg)

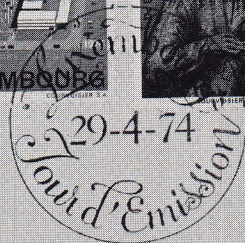
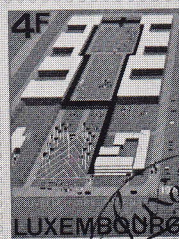
Caissier a Verlag: René Faber, Barriär- (de la Barrière) Strooss 14, Lëtzebuerg-Märel (Merl)

Redaktioun: Eis Sprooch, Heng Rinnen, Bëschstrooss 32 (rue de la Forêt), Lëtzebuerg-Zéisséng (Luxbg-Cessange) Tel. 48 61 37

Drock: Kremer-Muller & Cie, Gaarde-Strooss 56, (rue des Jardins), Esch-Uelzecht, Tel. 521 85

Cotisatioun 1974: op d'manst 100 Frang; Kollektivmëmbren: 300 Frang; Stodenten: 50 Frang

(Well d'Post déi Lëtzebuerger Nimm vun eise Stroossen an Dierfer nët all kennt, as et gutt, wann een de franséiseschen derbäi schreift.)

1974 • TIMBRES-POSTE SPECIAUX II

STAATSSPUERKEESS LETZEBUERG

ÄR BANK AN ÄR SPUERKEESS !

Mat 83 Agencen a Sous-agencen am ganze Land huet
D'SPUERKEESS dat gréisste Konten-Netz
vu Lëtzebuerg !

Duerfir fir ZÄIT a GELD ze gewannen maacht och Dir
Äre SPUER-, LOUN- a BANKKONT bei Ärer
Spuerkeessen-Agence op !

D'SPUERKEESS garantéiert Iech e modernen,
sécheren an diskrete Service fir all Är GELD- a
FINANZÉIERONGSPROBLEMER !